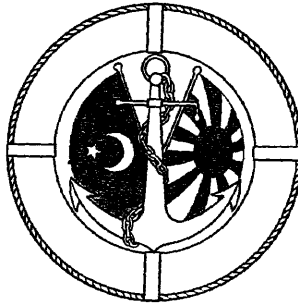

TÜRK—NIPPON

Dostluğunun sonsuz hâtırası

ERTUĞRUL

1937

Türkiye Cumhuriyeti

Tokyo Büyük Elçiliği

İÇİNDEKİLER

Birinci kısım :

	Sahife No.
TÜRK HARP GEMİSİ ERTUĞRUL UN FELÂKETİ TARİHÇESİ	1
1. ERTUĞRUL harp gemisinin NİPPON a gönderilişi	1
2. ERTUĞRUL un Nippon dan dönüşü	3
3. Dönüş zamânı ve dönüş yolu	3
4. ERTUĞRUL deniz kazası	4
5. Kazadan sonra Ooşima köylülerinin fedakârlıkları	8
6. Kazâdan kurtulan Türk denizcilerinin dönüşü	9
7. ERTUĞRUL deniz şehitliği	13

İkinci kısım :

ERTUĞRUL ŞEHİTLİĞİNİN YENİLENMESİ	17
1. Osaka TÜRK—JAPON tecim kurumunun öncülüğü	17
2. ERTUĞRUL şehitliği hatırlama töreni	18
3. ERTUĞRUL şehitliğinin bayındırlığı	20
4. S. M. IMPARATORUN ERTUĞRUL şehitliğini ziyaretleri ...	22

Üçüncü kısım :

ERTUĞRUL ŞEHİTLİĞİ ANITI	23
1. TÜRKİYE cumhuriyeti tarafından ERTUĞRUL anıtının yapılması kararı	23
2. ERTUĞRUL anıtı temel atma töreni	24
3. ERTUĞRUL anıtının yapılışı	30
4. ERTUĞRUL anıtının açılma töreni	31

Dördüncü kısım :

ERTUĞRUL ŞEHİTLİĞİ TÂRİHÇESİNE AİT HÂTIRA ALBÜMÜ	
---	--

**İŞBU KİTABIN İÇİNDEKİ YAZILAR AŞÂDAKİ
KAYNAKLARDAN ÇIKARILMIŞTIR :**

1. Türkiye Cumhuriyeti deniz arşivi.
 2. Osaka Türk—Japon ticaret kurumu tarafından 15 / Mayıs / 929 da (Türk harp gemisi Ertuğrulun felâketi hâtırası) adıyla basılmış olan Japonca eser.
 3. (The Japan weekly mail) in işbû hâdiseye âit yazıları.
 4. 1936 ve 1937 senelerinde Türkiye Cumhûriyeti tarafından yeniden yaptırılan anıtın (temel atma ve açılma) törenlerindeki söylevler ve Japonca gazetelerin bu yoldaki betkeleri.
-

BİRİNCİ KISIM

TÜRK HARP GEMİSİ ERTUĞRULUN FELÂKETİ TÂRİHÇESİ

(1)

Ertuğrul harp gemisinin Nippon a (Japonya) gönderilişi

1888 yılında Osmanlı İmparatoru II. ABDÜLHAMİT Tuğamiral OSMAN ı Japon İmparatoru S.M. MEIJİ nezdine büyük elçi olarak göndermiş ve bununla birinci rütbeden murassa Osmanlı nişanını da sunmuştu. Tuğamiral OSMAN sefere memûr edilen ERTUĞRUL harp gemisi (firkateyn) ile İSTANBUL dan yola çıkmıştı.

Bu gemi 1861 senesinde İSTANBUL tersânesinde imâl edilmiş olup şu vasıfları hâizdi :

Uzunluk	50×25	Kadem
Umuk	25,6	Kadem
Çektiği su	20,6	Kadem
Mâi mahreç	2344	Tonilato
Buhar makinası	600	Beygir kuvvetinde
Kömürlüklerin istiâp kudreti	350	Ton
Sürati	10	Mil
Silahları	8 adet 15 santimetrelilik top	
	5 adet 150 librelilik top	
	ve sâire küçük silahlar.	

İşbu geminin mürettebâtı (61)i subay ve memûr, (548)i erbaş ve er olmak üzere ceman (609) kişi idi. Bunların içinde o yıl Türk deniz mektebini bitiren (13) deniz mühendisi (Yarsubay) da mevcûd

(1)

bulunuyordu. Subaylardan (26)sı güverte, (12)si makina, (1)i inşâiye, (1)i sıhiye, (1)i silahendaz, (1)i muzika, olup (5)i de süel sanatkâr idi.

Komutan olan Tuğamiral OSMAN üstün bir deniz subayı olup hareket zamânında Albay iken SINGAPOR da Tuğamirallığa terfi ettirilmişti.

O zamanları TÜRKİYE uzak şarkta İmparator MEIJI nin yaptığı reformla kalkınan ve ileri doğru yürümeğe hazırlanan JAPONYA ya böyle bir sefer heyeti göndererek burada ilk dostluk temellerini atmak istemişti.

ERTUĞRUL fırkateyni 31/Temmuz/1888 de SUVEYŞten 20/2. Kânunda SINGAPOR dan geçerek 7/Haziran/1889 da YOKOHAMA ya vardı.

ERTUĞRUL her geçtiği yerde göğüsler kabartıcı heyecanlar uyandırmıştı. 400 yıldanberi TÜRK harp gemisi görmeyen ADEN kıyıları PİRİ reislerin, MURAT reislerin ve kaptanı deryaların şanlı geçişlerini hatırlatan bu umulmaz gelişi alkışlamaya koşan binlerce insanla dolmuştu, kezâlik geminin HİNT limanlarında bulunduğu müddetçe binlerce kayık pervâne gibi etrâfını sarmıştı, YOKOHAMAYA varış ise pek şanlı olmuştu. Bir taraftan selâm topları atılırken diğer taraftan ilk defa TÜRK bayrağını görmeğe koşan Japonlar “BANZÂÿ” sadâlarıyla limanı inletmişlerdi.

Karaya çıkışı müteâkip Tuğamiral OSMAN S.M. İmparator MEIJI tarafından kabûl olunmuş ve II. ABDÜLHAMID in gönderdiği nişan ve hediyeleri İmparatora eliyle sunmuş ve ayrıca TÜRKİYE nin dostluk haberlerini arzemişti. İmparator tarafından Amiral OSMAN a nişan verilmiş ve şerefine ziyâfetler tertip olunmuştu. ERTUĞRULun subay ve erleri üç ay TOKYO da Japonyanın has misâfiri olarak kalmışlar ve çok izâz ve ikrâm edilmişlerdi.

(2)

ERTUĞRUL un NİPPON dan dönüşü

14/Eylül/1889 Pazar günü Saat (13) te ERTUĞRUL İstanbula dönmek üzere YOKOHAMA dan denize açılmıştı.

Mikadolarını ilk defa olarak pek uzaklardan selamlamağa gelen bu TÜRK denizcilerine karşı NİPPONLU ların yarış edercesine gösterdikleri misâfirperverlik ERTUĞRUL mürettebâtının kalplerini heyecanla doldurmuş ve bunların uzaklara olan sefer cüret ve cesâretlerini bir kat daha arttırmıştı.

30 senelik ahşap bir gemi olan ERTUĞRUL un esaslı bir tâmirden sonra dönüş seferine çıkması nipponlularca Amirala tavsiye edilmişti. Fakat Amiral OSMAN aldığı hareket emrini geciktirmemek ve bunu cüret ve maharetiyle telâfi etmek istemişti.

(3)

Dönüş zâmanı ve Dönüş yolu

(Harita No. 1)

ERTUĞRUL ın dönüş zamanı uzak şarkta Tayfun fırtınaları ve sağnaklı yağmurlarla dolu olan Eylül ayına tesâdüf etmişti. NİPPON denizcilerince sayılı fırtınalardan olan (210), (220) fırtınaları (bu adetler Japon ulusal yılına göre gün sayılarıdır) Eylül ayı ortalarına rastlamaktadır. Bu tayfun fırtınaları cenuptan üstüvâ hattından gelmekte, denizde ve karada geçtiği yerlerde bir çok kazâlara meydan vermektedir. Böyle bir mevsimde Pasifik dalgalarının pek haşmetli savletlerine hedef olan HONŞU adasının şark kıyıları ise ekseriyetle kayalık ve sığınakları az olan bir muntakadan ibâret bulunmaktadır. Bu muntakada hassaten en tehlikeli deniz KUMANO-NADA (ayı denizi) olup (Kİİ) yarım adasının şark ve cenup kısmını ihâta etmiş bulunmaktadır. Bu yarım adanın cenup müntehâsında OOŞİMA adlı bir adacık vardır. Bu adanın uzunluğu bir fersah, genişliği yarım fersah ve muhîti dört fersahtır. Yatmış bir öküze

(3)

benzeyen bu adanın üzeri kayalık ve mâvi denize akseden çamlarla örtülüdür. Adanın şark müntehâsında KAŞİNOZAKİ adında bir burun ve birde fener vardır. Bu fener 4000 mumluk olup 17,5 mil mesâfeden görünür burada sarp kaya sütunları hâlinde kıyıya inen ada versanı, denize doğru uzanmıştır. Gerek uzanan ve gerekse koparak ayrılmış bulunan kısımlar âdetâ suya girmiş bir timsah gibi dalgalara gömülmüş bulunmaktadır. Dağınık kayaların en büyüğü FUNAKORA denilen kayalar gurubudur. Burada üç kaya sırası bir sehpa gibi denize uzanır. KUMANONADA nın methali olan bu mıntika hemen her zaman, hattâ denizin râkit olduğu zamanlar da bile köpükler içinde yüzmektedir.

Denizin azılı zamânında bu köpüklü dalgalar artmakta ve kayalara çarpmaktan hâsıl olan binlerce su zerreleri bir sis tabakası gibi OOŞİMA kıyılarını kuşatmaktadır. Dalgaların kayalarla müsâdemesinden hâsıl olan tarâkalar ise kesiksiz ve ürpertici bir uğultu husûle getirerek sahneyi daha korkunç bir hâle sokmaktadırlar.

Bu mıntıkada bu gibi zamanlarda seyir hâlinde yapılacak en ufak bir dümen hatâsı en kuvvetli gemileri bile tek bir kayaya çarpma ile bir anda yok edebilecek kadar fecî âkıbetlere yol açar. Şimdiye kadar bir çok gemiler burada KAŞİNOZAKİ burnunda kazâya ve felâkete uğramışlardır.

(4)

ERTUĞRUL Deniz kazâsı

(Harita No. 1)

16 / Eylül / 1889 Salı günü ERTUĞRUL, KUMANONADA (ayıdenizi) mıntikasına girmiş cenûbu garbiye doğru seyretmekte idi. Bugün hava bulutlu, puslu ve çok fırtınalı olup rüzgâr pek sert esmekte idi. Dağ gibi dalgalar içinde tahtadan yapılmış ERTUĞRUL öğleden sonra bocalamğa başlamıştı, makina bütün kuvvetiyle çalışmasına rağmen dalgalar ve rüzgâr ERTUĞRULU

(4)

önlerine katarrk asırlardan beri yediği insanlarla doymamış deniz ejderine (FUNAKORA kayalıklarına) doğru sürükleyordu, gemi süvârisinin ve bütün mürettebâtının mesâisi pek amansız olan bu deniz karşısında hiçe inmiş bulunuyordu. Bedbaht ERTÜĞRUL saât (21) raddelerinde nihayet FUNAKORA kayalıklarına bindirmiş ve çarpar çarpmaz derhal ortasından ikiye bölünmüştü. Bölünen kısımlarda tetricen batarak nihayet saât (22,30) da ERTUĞRUL tamâmen denizin dibine inmiş bulunuyordu. KAŞİNOZAKİ kayalıklarına gömülen yalnız ERTUĞRUL değil, İmparator MEİJİNİN ve kendileri gibi şereffi nipponluların candan kopan hâtıralarını en kıymetli birer hazîne gibi saklayam TÜRK deniz kahrmanlarının duyguları ve dilekleri idi.

Bu kazâda başta Amiral OSMAN olmak üzere (540) Subay, Erbaş ve Er boğulmuş tur. subayların isimleri aşâda yazılıdır :

16 / Eylül / 1889 da batan ERTUĞRUL ile boğulan
onurlu şehitler

Amiral	Tuğamiral	OSMAN
Gemi komutanı	Yarbay	Ali
Komutan muâvini	„	Cemil
İkinci kaptan	Binbaşı	Nuri
Üçüncü kaptan	„	Mehmet
Dördüncü kaptan	Önyzb.	Ömer
Seyir subayı	„	Tahsin
Torpito subayı	„	Reşat
Beşinci kaptan	„	Tevfik
Levâzım müdürü	Albay	Cemâl
Topçu subayı	Yüzbaşı	Celâl
Bölük komutanı	„	Hamdi
„	„	Hulûsi
„	„	Nûri
„	„	Ömer Lutfi
„	„	İzzet

H P 『海軍砲術学校』 公開史料

İkinci topçu subayı		Teğmen	Saffet
Seyir subay muavini		„	Necip
„ „ „		„	Şemsettin
„ „ „		„	İbrâhim Şevki
„ „ „		„	Basri
„ „ „		„	Mehmet
„ „ „		„	Tahsin
Birinci Çarkçı	Makina	Alb.	İbrâhim
İkinci „	„	Bnb.	Ahmet
Üçüncü „	„	Önyzb.	Ârif
Dördüncü „	„	„	Şevki
Çarkçı	„	Yüzbaşı	Mehmet Sait
„	„	„	Mehmet Cemâl
„	„	Teğmen	Ali Rizâ
„	„	„	Kemâl
„	„	„	Sâdık
„	„	„	Kadri
İnşâiye	İnşâiye	„	Ali
Baş hekim	Doktor	Albay	Hüsni
İkinci hekim	„	Önyzb.	Yasef
Silahendaz		Asteğ.	Ferdi
		Asteğ.	Sâni Agâh
		„	Rizâ
		„	Âsaf
		„	Mehmet
		„	İzzet
		„	Ali
Asteğmenler		„	Ahmet
		„	Hâşim
		„	Ali
		„	Şemi
		„	Ahmet ziya
		„	Mehmet Ziya
		„	Sâlih

Mürettebâtтан geri kalan (69) ı (bunlardan altısı subaydır) sâhile yüzerek gelmişlerdir. Hâdisenin muteâkip safhaları şöyle ceryân etmişti :

Gecenin .saat (22) sine doğru kudurmuş dalgalarla dögülen ve gürültüden hiç ses işidilmeyen KAŞİNOZAKİ fenerine bir yabancı gelmişti, bunu ikişer, üçer guruplar halinde on kişi daha tâkip etmişti, hepsi sendeleyerek yürüyorlardı, gözleri kanlanmış hepside yaralı idi. Fener gardiyanları bunlara ilk yardımları yaptılar ve aynı zamanda hâdise hakkında tahkikâta başladılar, fakat dil bilmemezlik ve şaşkınlık oldukça müşkülât vermiş ve nihâyet mühendis SEIJİRO TAKİZAVA nın arısı ulusal bandıra işâretlerini göstermesi suretiyle kazaya uğrayan geminin bir TÜRK harp gemisi olduğu anlaşılırmıştı. Bunun üzerine derhal fenerden bir haberçi KAŞİNO köyüne gönderilerek yardım istenmişti. Aynı zamanda M. TOMOKİCHİ TAKANO nâmında bir KAŞİNO lu aynı gün saat (21) raddelerinde denizde bir infilâk duyduğundan bunu fenere haber vermeğe çıkmış ve fakat yolda yukardaki mülteciler gibi yaralı ve şaşkın halde bâzı kimselere rast gelmiş olduğundan geriye dönerek bunların tedâvisine sarılırmıştı. Sabaha kadar KAŞİNO köyüne yüzerek gelen mültecilerin adedi (69) ı bulmuştu.

Bunların ifâdelerine nazaran ; ERTUĞRUL 14 Eylülde YOKO-HAMA dan ayrıldıktan sonra KUMANO denizine kadar sükûnetle seyr etmiş ve fakat bu denizde 16 Eylül günü şiddetli fırtına ve dalgalarla boğuşmuş ve tam istimle KAŞİNOZAKİ burnunu geçmek isterken FUNAKORA kayalarına çarpmıştır. Sademe neticesinde gemiye dolan sularla kızgın kazanın teması neticesi bir infilâk vâki olmuş ve bu suretle gemi darma dağmık olmuştu. Kaza anında başta gemi suvârisi Yarbay ALİ ve ikinci kaptan Binbaşî NÜRİ olmak üzere bütün mürettebât canlarını kurtarmak teşebbüslerine baş vurmayarak son âne kadar ödevleri başında hayatlarını terketmişlerdir. Baş çarkçı Albay İBRÂHİM de makinada bulunarak infilâk eden kazanla beraber parça parça olmuştur. Amiral OSMAN yâverinin yardımına rağmen nefisini kurtarmak teşebbüsünde

bulunmadığından boğulup kaybolmuştur. Sonradan denizde bulunan Amirala ait büyük üniforma amiralin bu ölümü düşünerek mevkiinin verdiği şerefle mütenâsip yükseklikte hayatını terketmğe karar verdiğini anlatmaktadır.

(5)

Kazâdan sonra OOŞİMA köylülerinin fedakârlıkları

17 Eylöl, sabah olur olmaz OOŞİMA köyü Belediye reisi bay OKİ, KAŞİNO köyüne gelerek KAŞİNO ve SUYE ihtiyar heyeti başkanlarının yardımlarıyla birlikte kazâzedelerin istirahat ve tedâvilerinin ikmâli yolunda büyük gayretler sarfına başladı. Kazâzedeler DAY RYUCİ mabediyle KAŞİNO ilk mektebine yerleştirildiler ve OOŞİMA köyü doktorları olan bay KENSAY KOBAYAŞI, bay İÇİRO DATE ve bay SU MATSUSHİTA tarafından sıhhi tedâvi altına alındılar, (69) kazâzededen (6) sı sağlam (9) ı ağır yaralı ve diğerleri hafif yaralı idiler ve fakat hepsinin vücudu deniz ve kayalarla güleşmekten hâsıl olmuş yara ve berelerle zedelenmişti. Elbiseleri parça parça, olmuştur, soğuk ve heyecandan benizleri sararmış ve bitâp bir hâle düşmüşlerdi. OOŞİMA adası köylüleri mevcut patates ve tavukları bunlara tahsis etmişlerdi. Köylülerden bay BUNEMON KAŞİDA nâmında biri bir ecnebi yanında öğrendiği Avrupakâri yemek pişirmek ihtisâsından istifâde ederek ahçılık vazifesini deruhte etmişti. Bu suretle kazâzedeler mümkün olduğu derecede mükemmel iâşe edilmişlerdi. Fakat bu küçük adaya böyle âni olarak (69) misafirin gelişi esasen fakir ve geçimleri tabiatla mücadele ederken denizden tutacakları bir kaç balığa inhisâr eden köylülerin bütün zahire itharâtını istihlâk etmişti, bununla beraber misâfirperverlikte Türklerden hiçte geri kalmayan bu fakir fakat âlicenâp halk kendi gıdasını ulusal şerefi uğruna seve seve sunmakta idi. İlk iâşe işide bu sûretle halledildikten sonra sıra elbiseye gelmişti şüphesizki fakirlik bunda da tesirini gösteriyordu. Bununla beraber her köylünün yazlık elbisesi imdâda yetiştirdi, fakat Nipponluların boyları kısa halbuki

(8)

TÜRK kazâzedelerinin boyları iki metreye yakındı TÜRK kazâzedelerinin bu kimonoları giyişleri hüzünle beraber OOŞİMA da oldukça koş sahneler de meydana getirmişti.

Bundan sonra OOŞİMA belediye reisi bir taraftan denizdeki cesetleri toplamak ve diğer taraftan da kazâzedelerin müteâkip tedâvi ve istirahatları için tetbirler almağa başlamıştı. Cesetlerin toplanması içinde bütün köylüler gece ve gündüz çalışmışlardı. Başlıca fazla gayreti olanlar: Bay OKİ, bay HANNOEMON SAYIO, bay HİKOEMON TAKİMOTO, bay TAROİCHİ İVATANİ dir. Bu sûretle denizden (260) ceset toplanmıştı. Diğer taraftan belediye reisi kazâzedelerden muzika şefi Tegmen İSMAIL i ve Asteğmen HAYDAR ı bir belediye ve bir polis memuru ile birlikte BOÇO-MARU vapuru ile kobeye göndermişti. BOÇO-MARU vapuru tesâdüfen OOŞİMA dan geçmekte iken sahilden verilen işaret üzerine limana gelmiş ve belediye reisinin teklifini memnûniyetle kabul ederek hâdiseyi tafsilâtı ile bildirmek üzere yukardaki heyetin KOBE ye götürülmesini derûhte etmiştir. Başkaca buradan aldığı iki ERTUĞRUL kazâzedesinin elbise ve saire ihtiyaçlarını da temin etmiştir.

(6)

Kazâdan kurtulan TÜRK denizcilerinin Dönüşü

Kazânın vukuundan haberdâr olan KOBE Alman konsolosu derhal limanda bulunan Alman WOLF ganbotu suvarisi GREDNER e keyfiyeti tebliğ etmiş ve HYOGO valisinin ziyareti esnasında NIPPON hükümeti ile mutâbık kalınarak ERTUĞRUL un kalan mürettebâtının KOBE ye getirilmesi için WOLF ganbotu OOŞİMA ya gönderilmişti. Alman makamlarının ve WOLF harp gemisinin büyük bir tehâlikle işbu yardıma koşmaları Almanların deniz silah arkadaşlığına verdiği değeri gösteren bir misâl olmak itibariyle kayda sezâdır.

(9)

WOLF harp gemisi 20/ Fylül /1889 saat (7) de OOŞİMA ya vasil olmuş ve (65) yaralı ERTUĞRUL kazâzedesini alarak KOBE ye getirmiştir. WOLF un süvarisi dönüşte KAŞİNOZAKİ feneri civârına bir silahendaz müfrezesi çıkararak vazife başında ölen TÜRK bahriyelilerine son bir saygı töreni yapmak istemiş ve gemisini buna göre seyrettirmiş isede dalgaların şiddetinden buna imkân bulamamıştır.

Bu geminin doktoru NIPPON doktorıyla beraber yaralılara gemideki âlet ve edevâtta istifâde ederek çok fâideli tedâviler yapmıştır, ayrıca geminin bütün mürettebâtı gemiye binen TÜRK kazâzedelerine her türlü yardımdan geri kalmamışlardır.

Diğer taraftan hâdiseyi duyan NIPPON bahriye nazırı pek müteessir olmuş ve derhal YAEYAMA adlı harp gemisini OOŞİMA ya göndermiş ve gemi 21/ Eylül de OOŞİMA ya vâsil olmuştu. Bu geminin süvarisi olan Albay KO-MİURA murettebâtı karaya çıkararak boğulan TÜRK deniz şehitlerine Nippon bahriyesinin son ihtirâmını büyük bir törenle yaptırmış ve bundan evvel de OOŞİMAMURA lılarla birlikte, toplanan cesetleri KAŞİNO fenerinin civarında ve kaza yeri olan FUNAKORA kayalıklarına nâzır olan bir tepenin üzerine gömdürmüş ve bu işler için kalmış olan iki TÜRK kazâzedesini de alarak KOBE ye dönmüştür. Bu suretle KOBE de ilk defa OOŞİMAMURA belediye reisinin HYOGO vilayetine gönderdiği (2), WOLF Alman harp gemisinin götürdüğü (65) ve bu defa YAEYAMA NIPPON harp gemisinin götürdüğü (2) ki ceman (69) kazâzede toplanmış bulunuyordu. Bunlar KOBE de hastahâneye yerleştirilmiş ve Nippon hükümeti tarafından tedâvi ve istirahatlarına himmetler sarfolunmağa başlamıştı.

ERTUĞRUL un kazası hâdisesini haber alan S.M. İmparator MEİJİ ve İmparatoriçe pek çok müteessir olmuşlar ve derhal merâsim dairesinden bay NİVA RİYUNOSKE ile beraber mabeyn doktorlarından ŞUMA KATSURA yı ve (13) hasta bakıcıyı mütahassis olarak KOBE ye göndermişlerdi. Kazâzedeler kendilerine gösterilen bu büyük dikkat ve âtîfetten dolayı pek mütahassis olmu-

şlar, kendi elem ve acılarını unutmuşlardı. Bundan başka S.M. İmparator MEIJİ işbu kazâzedelerin müreffehen TÜRKİYE ye gönderilmelerini emretmiş ve İmparatorluğun şükrân hislerini sunmak üzere bu işe HİYEİ ve KONGO adlı iki harp gemisini tahsis buyurmuştu.

HİYEİ gemisinin komutanı Albay TSUNATSUNE TANAKA ve KONGO gemisinin komutanı Albay SONOSUKE HİDEKA olup S.M. İmparatorun TÜRKİYE ye gönderdiği mektup ve hediyeleri hâmil idiler.

Bu gemiler 5/1. Teşrin/1889 da TOKYO nun ŞİNAGAVA limanından hareket ederek evvela KOBE ye gelmişler ve buradan (69) TÜRK kazâzedesini alarak İSTANBUL yoluna düzölmüşlerdi. İşbu gemiler 18/1. Kânun da PORT-SAİT ten geçmişler ve I. Kânun sonlarında ÇANAKKALE boğazına gelmişlerdi.

Boğaz ağzında BEŞİKE limanında bunlara karşıcı olarak YARHİSAR TÜRK harp gemisi gelmiş ve kazâzedeleri almak istemiş isede NIPPON harp gemileri İSTANBUL a kadar gitmek istediklerinden mahsûsî sûrette boğazdan geçmeleri hakkında TÜRK hükûmetince müsâade verilmiş ve kendilerine gelen karşıcılar ile beraber 2/2. Kânun/1890 da İSTANBUL limanına girmişlerdir. Bu suretle HİYEİ ve KONGO harp gemileri TÜRK harp gemileriyle birlikte DOLMA BAHÇE önünde demir attılar.

İSTANBUL halkı NIPPON gemilerini büyük bir heyecanla karşılamış ve NIPPON da ERTUĞRUL mürettebâtına ve ERTUĞRUL kazâzedelerine gösterilen derin tahassüsâta bir karşılık yapmak istemişlerdir.

O zaman osmanlı İmparatoru olan II. ABDULHAMİT, DOLMA BAHÇE sarayını NIPPON subay ve erlerinin seremonisine tahsis ettirmiş ve her gece bütün mürettebâta ziyâfetler verilmiş ayrıca HİYEİ ve KONGO gemileri komutanları huzûra kabul olunmuş ve bunlara ikinci rütbeden MECİDİ nişanları da verilmişti.

İşbu iki gemi İSTANBUL da TÜRK lerin NIPPONLU lardan aşağı kalmayan pek ateşli misâfirperverlikleri ile kırk gün kaldıktan

sonra aynı parlak teşyi törenleriyle İSTANBUL dan ayrılmışlar ve 10 / Mayıs / 1890 da TOKYO ya ŞİNAGAVA limanına dönmüşlerdi.

ERTUĞRUL ın teslihat ve enkazından toplanabilen aşadaki parçalar NIPPON hükümeti tarafından bir Fransız vapuruyla TÜRKİYE ye gönderilmişti :

Parça	Cinsi
8	Kurop topu
2	Top kundağı
4	Armstrong topu
4	Hoçkis topu
4	Ruvelver topu
2	Torpil kovanı
182	Tüfek
24	Tabanca
61	Kılıç
71	{ Süngü
	{ Ecnebi meskûkât, nişanlar ve saire.

İşbû eşyâ kısmen denizin dibinden ve kısmende kayaların arasından toplanmıştı. Bu hususta yardımları olan zâtlar şunlardır : OOŞİMA dan bay CİNZO HAŞİZUME, YOKOHAMA dan bay REYZO YAMAŞİMA, HYOGO dan bay CUNİÇİ KAGAVA, bay ARİTA KİİÇİRO bay FUCİEMON OMETSU dir.

Bundan başka NIPPON un meşhur gazetelerinden olan JİJİ ŞİMPO gazetesi işbu kazâzedelerin âilelerine naktî yardım için bir defter açmış bütün JAPONYA dan toplanan meblağı 1890 senesinde işbu gazete muharrirlerinden bay ŞOTARO NODA ve kezâlik TOKYO daki hamiyetperverler tarafından bu maksatla hediye edilen meblağı da 1891 de hâlen YAKIN ŞARK tecim komitesi şefi olan bay TORACİRO YAMADA İSTANBULA götürmüştü. Her iki zat II. ABDÜLHAMİT tarafından kabûl olunmuş ve İSTANBUL da TÜRK subaylarına Nipponca öğretmek üzere bırakılmıştı. 1892 senesinde II. ABDÜLHAMİT in hassa

yaverlerinden Binbaşı bay AHMET teşekkür makamında NIPPON a gönderilmiş ve İmparator S.M. MEIJİ ye gayet güzel bir at hediye olarak sunulmuştur.

(7)

ERTUĞRUL deniz şehitliği

(Harita No. 2)

OOŞİMA adasının biricik anıtı vatanları için ölen TÜRK deniz subay ve erlerinin mezarıdır. Bu mezar KAŞİNOZAKİ fenerinin 300 metre cenûbu şarkisinde olup denize bakan ve OOŞİMA-KAŞİNOZAKİ feneri yolu üzerinde bulunan bir tepeliktedir. Burası 1889 senesi 21 / Eylülünde kurulmuş olup Marki Tokugava tarafından dikilmiş eski Türkçe ve Nipponca (OSMAN PAŞA) ve hâdise târihi yazılı bir taş sütün ile Nipponca, hâdiseyi hikâye ve mezarın kutsiyetini izâheden taştan bir kütâbeyi ihtivâ eder. İşbu kitâbe VAKAYAMA ilbayı Bay TADASUKE İŞİİ tarafından 1890 şubatında yazılmış ve mezarlığa rekedilmiş olup Türkçesi aşada olduğu gibidir :

Türk ERTUĞRUL şehitliği anıtı

Meici devrinin 23. yılı (1890) haziranında Türk Padişâhı tarafından yüksek delege olarak gönderilen tûgamiral Osman, Padişâhın nâmesini taktim vazifesıyla devletimize gelmiştir.

S. M. İmparator Tokyoda saraylarında elçiyi kabul buyurmuşlar ve ona nişan ve ziyafet vermek İtufklarında bulunmuşlardır. İstikbal son derece samimi ve saltanatlı olmuştur. Elçi vazifesini ifâ ettikten sonra saraya vedâ etmiş ve vatana dönmek üzere Eylülün 16 sinda Ertuğrul fırkateynine binmiştir. Fakat fırkateyn geceleyin Kumano denizinden geçerken fırtınaya tutulmuş ve direk ve dümenleri kırılmağa başlamıştır. Kumano denizinin ne kadar tehlikeli bir yer olduğu eskiden beri malum olduğundan dolayı bir çok fenerler vasıtasıyla gemilere yol gösterilirdi. Başkaca o gece kesif sisten etraf o derece karanlıkta idiki, bir adım önünü bile görmek kabil değildi gemideki makineler de kullanılmaz bir hâle gelmişti, nihâyet gemi karaya

oturup yıkıldı battı. Amiral dâhil olduğu halde mürettebatından 581 kişi su içinde kaybolmuşlardı. Kaptan Ali bey de şehit düşmüştür. Kurtulanlar ise yalnız 69 kişiden fazla değildi. Ah ne yazık bu kaza Kiyi ilinin Higaři mura nâhiyesinde Kaşino burnunda vuku bulmuştur. Burnun ucunda bir fener vardır. Vakadan henüz haberdâr olmayan fenerciler perişân saçlı yalın ayaklı insanların birbiri arkasından kendilerine doğru yürüyüp geldiklerini ansızın görünce şaşırıp kaldılar. Sözlere de anlaşılmıyordu, hepsi yaralı idiler. Bunun üzerine şojo Takaizava adlı bir mühendis muâvini fener memurlarıyla birlikte onların himâyesine çalışmağa başlayarak elbise ve ilaç vermişlerdir. Sonra zavallıların Türk oldukları anlaşılınca Ooşima köyü muhtarı şuoki kazâ haberini aldıktan sonra gün ağırır ağırır açilen gelmiş ve Kaşino mahalle reisi Hanyemon Saito, Suye mahalle reisi Hikoyemon Takimoto ve başka zatlarla birlikte bütün gayretlerini sarfederek tedâvi işine başlamışlardır. Bundan sonra Polis müdürü Hiroji Hirota, Polis şubesi müdürü Seiçi Kobayaři ve diğer zatlarla konuşup zavallıları rahat ettirmiş ve luzumlu tedavileri yapmışlardır. Bütün ahâli de büyük sevinçle onlara bakmak için el ele vermişlerdir. Bu haber derhal Vakayama ilbaylığına gönderilmişti.

Fakat ilbaylık buradan 40 milden fazla uzakta olduğundan gerek karadan ve gerekse denizden müşkilâtle gidilmekte idi. Hattâ henüz telğrafcılık da inkişaf etmiş bir vaziyette değildi. Bu münasebetle ancak 18 Eylülde haber verilebilmişti. Kazânın vuku bulduğu yere gitmiş olan Nâhiye müdürü İyo Agaki Kaşino uzak olduğru için tedâvi işlerine imkân olmayacak sanıyordu. Hattâ burada salgın hastalıkta tamâmen bitmiş değildi. Bundan dolayı zavallılar o hastalığa tutulsalardı onları kurtarmak imkânı olmazdı. Bu itibarla onlar gemiler vasıtasıyla Ooşima kıyılarına götürülmüş ve oradaki bir Budist ibâdethânesinde iskân edilmişlerdi. Bu ibâdethane aynı zamanda bir hastahâne olarak kullanılmış ve buna tabiplerde tayin edilmişlerdi. O sırada 40:50 sandal keskin kayalar arasında köpük saçarak haykıran dalğalar içinde cesetleri arayıp toplamakla meşgul bulunuyorlardı. Bir çok günler gayretli aramalara rağmen maâlesef Amiralin ceseti bulunamamıştı. Başkaca dalğalarda onu denizin dibinde aramışlarsada bu da neticesiz kalmıştı. Diğer cesetler ise hepsi fenerin cenubi garbi tarafında bulunan tepelikte defnedilerek orada bir mezarlık yapılmıştı. Ortada amiral için bir mezar taşı onun etrafında bir daire şeklinde diğer şehitlein mezar taşları konulmuştu. İlk önce muhtelif yerlerde gömülmüş olanlarda şimdi hep birlikte bu mezarlıkta toplanarak defn olunmuştur. İşte burada 260 şehit yatar. 21/Eylülde Yaeyama harp gemisi kaptanı Albay Komiura ve bahriye doktorlarından Kogami S.M. emriyle buraya gelmişler ve büyük üniformalarıyla suel cenâze töreni icra etmişlerdi. Tokyodan başka zatlerde buna iştirak etmişlerdir. Aynı zamanda bu yaralıları da tesellî etmişler; bir kısmı evvelce gelen bir alman harp

gemisi diğerleri de Japon harp gemisine bindirilerek Kobeye gönderilmişlerdir. S.M. İmparatorun teşrifatçılarından Ryunosuke Niva ve hekimlerinden Şuma Katsura yı izâm eyleyip zavallılara şefkatle teselli ve ihsânlar buyurmuşlardı. S.M. İmparatoriçe de her birine birer kat elbise ihsan buyurmuşlardı. Hakikaten yüksek himmet ve merhametleri sonsuz ve hatsiz bir halde idi. Şte bu lütüfler sayesinde kazâzedelerin hem yorğunlukları hem de rahatsızlıkları geçmiş ve ağır yaralılar da iyileşmeğe başlamışlardı.

Nihâyet ilk teşrinde ferman mucibince Kongo ve Hiyei adlı iki harp gemisi kurtulanları vatanlarına götürmek maksadıyla hareket etti. Bu kazâzedeler vazifelerini ifâ etmek için buralara geldiler, halbuki maâlesef yabancı memlekette vefât ettiler. Bu talisizliği târife kudret yoktur. Bununla beraber değerli Japon hükümdarının ihsân ve hediyeleri pek değerlidir. Bunun için gerek amiral gerek bütün şehitler rahat rahat yatsınlar. Hakikaten bütün milletimiz kazadan son derece müteessir olmuştu. Asılzadelerden halka kadar ölenler için bütün milletimiz dua ediyor, hastalananlara teselli veriyor, ilaç, yemek, eşya hediye ediyordu. Filhakika milletimizin zavallılara gösterdiği dostluk ve muhabbeti tavsife kaleme kâfi gelmez derecede derin ve samimi idi. Hususiyile Ooşima köyü 400 kişiden fazla genci toplayıp gece gündüz gayretle hizmet ettirmiştir. Bundan sonra Yokohamalı Mankiçi Masuda, Hyogolu Juniçi Kagava ve Kiiçiro Arita, Kobeli Fujiyemon Omatsuda Ooşima köylüleri ile birlikte Ertuğrula ait malzeme ve eşyayı bir araya toplayarak mükemmel bir listeye geçirmişler ve idâreye teslim etmişlerdi. Aynı zamanda topladıkları cesetleri defnettikten sonra mezar taşlarını dikip cenaze merâsimini yapmışlardır. İşte bu iyilikleri kendi yüreklerinde yalnız uzaktan gelen yabancılara karşı uyanmış muhabbetten değil, bu misâfirlerin; S.M. İmparatorun değerli ve samimi ihsânât ve misâfirperverliklerine mazhar oldukları için idi. İlbaylığına tâyin edilmek şerefiyle müşerref olduğum ben, yüksek hükümdarımızın dileklerine uygun olarak çalışmak istedim sede buna kabiliyetim kâfi gelmeyeceğinden korkuyordum. Şükür olsunki yanımda kâtipler, zâbitler, nahiye ve köy memurları vardır. Onlarla birlikte vazifelerimizin icrâsına çalışıp cabalayarak nihâyet işlerimizi bitirebildik. Kendim kazânın olduğu yere gittim, vaziyetin ne kadar korkunç ve acıklı olduğunu gordüm ve müteessir oldum. Bundan dolayı çalışanların hizmetlerini tebci etmekle beraber zavallılara tâziyemizi beyan etmek maksadıyla burada bir anıt kurmak lâzımgeldiğine kani oldum ve bunun hakkında bütün ilbaylığımızda alakadar olanlardan çok yardım gordüm. Bu münasebetle vakânın hulasasını burada yazdım ve sonunda aşadaki destânı tertip ettim :

Ruzgâr tanrısı hiddetlenince koca gemide kuvetsiz oldu
Delegeler şehit düştülerse dostluğumuzun temeli oldu
Hatırasını taşa oyuyoruz taziyemizi sunuyoruz

Nippon İmparatorluğu kuruluşunun 2551 (1891) yılı ve Meiji devrinin 24. yılı başında.

Kitabeyi tertipeden

Vakayama İlbayı

İŞİİ

Taşa Oyan

Vakayama İlbaylığı kâtiplerinden

AKİYAMA

Bu kitabeyi Türkçeye çeviren

Prof. KOJİ ÔKUBO

OOŞİMAMURA lılar ne vakıt gözlerini bu kitâbe üzerine kaldırırlarsa o müthiş kazayı, kardeş ve babalarının; boğulmuş olanların ve yaralı olarak kendilerini sâhile atabilenlerinin yardımına koşmalarını büyük bir heyecân ile hatırlarlar. Şüphesiz denilebilirki bu mezarlık köylüler tarafından yapılmış bir insâniyet anıtıdır.

Köylüler bu anıtı sevdiklerinden onu daima temiz bir hâlde tutmakta ve orada yatan deniz kaharmanlarının ruhlarının istirahatı için her on senede bir tören yapmaktadırlar.

İKİNCİ KISIM

ERTUĞRUL DENİZ ŞEHİTLİĞİNİN YENİLENMESİ

(1)

Ôsaka TÜRK—JAPON tecim kurumunun öncülüğü

OSAKA TÜRK—JAPON tecim kurumu iki memleket arasındaki dostâne ve ticâri münâsebetleri inkişâf ettirmek maksadıyla 1925 senesi ikinci Teşrin ayında kurulmuş olup o târihteki başkanı SENATÖR ve OSAKA ticâret ve sanat odası başkanı bay İNABATA KATŞUTARO ve fahri başkanı da TÜRKİYE maslahatgüzarı bay FUAT HULUSÎ idi. İşbu kurumda Osakanın ileri gelen tüccarlarından bay HEİBEY MORİ, bay YAKİCHI ATAKA, bay TORAJİRO YAMADA ve bay İSABURO AZUMİ gibi değerli Şahsiyetler vardı hassaten bay YAMADA 1890 senesinde TÜRKİYE ye giden ve muallimlik için 18 sene TÜRKİYE de kalan bir zat olup mükemmel türkçe konuşmakta ve TÜRK âdet ve tabiatlarını tamamıyla bilmekte ve TÜRKİYE hakkında taktirkâr eserler yazmış bulunmaktadır, bay AZUMİ ile birlikte bu tarihî mesâinin muvaffakiyetine çok çalışmışlardır.

İşbu kurum TÜRK—JAPON münasebâtını canlandırmak maksadıyla iki memleket arasında pek eski bir bağ olan ERTUĞRUL hâtirasından istifâde etmek istemişti. Bunun için Japonya da sonrasız timsâl olarak kalan ERTUĞRUL deniz kazâsı şehitlerinin mezarlığında bir ihtifâl töreni tertip etti. Bu ihtifalin tertip ve icrasına WAKAYAMA ilbayı ve OOŞİMA belediye reisi çok himmet gösterdikleri gibi aşadaki kurumlar ve zatler de nakti ve fili yardımlarda bulunmuşlardır.

(17)

Osaka tecim ve sanat odasi.	Goşo Kabuşiki Kayşa.
Bay Yakichi Ataka.	Bay Katsutaro İnabata.
Nippon Yusen Kaişa.	Aay Nippon boseki Kayşa.
Osaka boseki Kayşa.	Toyo Boseki Kayşa.
Bay Reyzo Yamaşına.	Nippon Menka Kayşa.
Toyo Menka Kayşa.	Osaka Asahi Gazetesi.
Osaka Mayniçi gazetesi.	Bay Heibeı Mori.
Bay Torajiro Yamada.	Bay İsaburo Azumi.
Bay Masajiro Mizutani.	Nippon Bakuşu Kosen Kayşa.
İşizaki Kabuşiki Kayşa.	

(2)

ERTUĞRUL deniz şehitliğı hatırlama töreni

1928 senesi 5 / Ağustos günü KAŞINOZAKİ de yapılmasına karar verilen tören için OOŞİMA adasında büyük faaliyetler sarf olunmuştu. OOŞİMA köyünden şehitliğe kadar bir araba geçecek kadar genişlikte yol açıldı, ada ihtiyarları elbiselerini tamamladılar ve bayanlara tören için yeknasak elbiseler hazırladılar. OOŞİMA köyü methaline TÜRK bayraklarıyla süslenmiş bir tak yaptılar, nihayet 5 / Ağustos günü gelmişti.

Tören heyeti TÜRKİYE maslahatgüzarı olan bay FUAT HULÛSİ VAKAYAMA valisi bay NOTE ve Jandarma komutanı bay İNEGAKİ ile ; TÜRK—JAPON tecim kurumundan bay ATAKA, bay TAKAYANAGİ, bay AZUMİ, bay YAMADA, bay INABATA ve diğer alakadar zatlar OSAKA, vapur şirketinin (NAÇİMARU) vapuruyla 5 / Ağustos günü sabahleyin OOŞİMA önüne vasil oldular bu esnâda yağmurla karışık şiddetli bir rüzgâr esmekte ve büyük dalğalarla vapur sallanmakta idi. Vapurdan motöre binerek OOŞİMA iskelesine çıkmak adeta bir mesele olmuştu bununla beraber denizcilikte bilgiç olan OOŞİMA lıların yardımları ile bu işte ikmal olundu. Heyet kasaba methalinde köylüler ve mektep talebeleri tarafından

karşılandı, yağmurun şiddetine rağmen halk tezahurattan geri kalmayordu. Heyet RENCOJİ mabedine misafir edildi ve ertesi gün havanın açılmasına intizar olundu fakat hava geceleyin daha fenalaşmış olduğundan ihtifalin OOŞİMA Köyündeki ilk mektepte yapılmasına karar verilerek buna göre hazırlık yapıldı. Ertesi günü 6 / Ağustos / 1929 saat 14 te merasime başlandı.

Mihrap cepheye konmuştu; sağda TÜRKİYE maslahatgüzarı FUAT HULÜSİ, VAKYAMA ilbayı NOTE, bu töreni tertibeden bay İNABATA ve muavini, bay YAMADA OSAKA ilbayı namına UŞİCİMA, ticaret ve sanat nazırı namına HAŞİMOTO, OSAKA ili ticaret şubesi şefi bay OKUMURA, OSAKA belediye mümessili bay SUZUKİ, jandarma komutanı bay İNAGAKİ, OSAKA fahri TÜRK konsolosu bay ATAKA, sanat ve ticaret odası mümessili bay YUKAVA, ihtifal komitesi başkanı AZUMİ, solda ŞİNTOİST rahipleri bulunmakta idi.

Evvela duacı bir ŞİNTOİST duası okudu badehu tören müret-tibi bay İNEBATA tarafından şehitlerin ruhlarının istirahatı için diğer bir dua okundu Bundan sonra TÜRKİYE maslahatgüzarı FUAT HULUSİ aşadaki söylevi söyledi :

(Burada yatan vatandaşlarımızın ruhları, sizlere hitab ediyorum. Hayatınızda vatanınız, için çalıştınız ve ölümlümlü bir şeref kazandınız çünkü TÜRKİYE ile JAPONYA arasında dostluk temellerini kuran sizsiniz felâketinizin acıklı hatırasının tesirialtında iken aynı zamanda iki memleket arasındaki sonsuz dostluğun zımanı olan harekâtınızla da müteheyyicim, alicenap Japonlar tarafından bu topraklara gomülmeniz felaket içinde bir saadet demektir. Ana vatandan her ne kadar çok uzaksada lutufkârlık dolu olan bu memlekette ebediyen rahatça uyuyabileceğinize eminim.

İşte felâketin vukuundan (39) sene geçti, bugün ruhlarınızın tazizi için toplandık semanın yüksekliğinden bize ebediyen bahsettiğiniz himayenin bu iki memleket arasındaki dostluk bağlarını daha sıklaştıracığına kani bulunuyorum. Size derin minnet ve şükranlarımı sunarım.)

Bu söylev bay YAMADA tarafından Japoncaya çevrildi. Bundan sonra Hariciye, Muvasala, Bahriye, Ticaret, ve Sanat nazırlarının ihtifali tebcil telgrafları okundu ve sırasıyla OSAKA ve VAKAYAMA

valileri ve OSAKA, belediye reisi ile Ooşima şarbayı OGAVA n'ın ve TÜRİK—JAPON ticaret cemiyeti direktörü Senatör bay İNABATA nın söylevleri dinlendi.

Bundan sonra şehitlerin ruhlarının istirahatı için Sakaki ağaç dalı (Japonlarca mukaddes olup bu gibi törenlerde saygı ve selamı ifade eder) sıra ile bütün hazırlar tarafından kondu. Bu esnada en ziyade duyğuyu uyandıran manzara mini mini mekteplilerin masum tavırlarıyla şehitlere gösterdikleri saygı idi.

İşbu töreni düzenleyen Senatör Bay İnebatanın söylevide pek müheyyiç olmuş ve bütün halkı ağlatmıştı, bu söylev şu suretle son bulmakta idi :

(Ben burada bütün delegelerle bir olarak Ertuğrul şehitlerinin ruhlarının istirahatına dua ederken Türkiye ile Japonyanın el ele vererek çalışmasını ve dostluk bağlarını arttırmasını bu ruhların gök yüzünün yüksekliklerinden lahuti bir kuvvetle korumasını dilemekteyim.....)

Tören manevi bir haz ve sevinç içinde S. 16 da son bulmuştu.

(3)

ERTUĞRUL

Şehitliğinin Bayındırılışı

Bu hatırlama töreninden sonra şehitliğin bayındırılması ve işbu tören hatırasının sonsuz bırakılması için bir anıt taşı dikilmesine ve her on senede bir şehitliği hatırlama töreni yapılmasına karar verilmiş ve işbu törene iştirakeden cemiyet ve hayırperverlerin Malî yardımları ile 5 / Nisan / 1929 da aşada Türkçesi yazılı olan anıt taşı dikilmiştir :

Onurlu Şehitler Anıtı

1889 senesi Eylülünün 16. günü TÜRKİYE İmparatorluğu harp gemisi ERTUĞRUL u özel delege Amiral OSMAN maiyetinde (650)

subay ve er murettebat ile YOKOHAMA dan KOBE ye giderken yolda KUMANO açıklarında fırtınaya yakalanmış KAŞİNOZAKİ kayalıklarına çarparak parçalanmış ve özel delege başta olduğu halde mürettebattan (581) i ruhlarını köpürmüş dalğalar içinde teslim ederek binlerce yıl unutulması kabil olmayan pek acıklı bir hadise meydana getirmiştir.

TÜRK—JAPON tecim kurumu TÜRK—JAPON uluslarının dostluklarını arttırmak için işbu hadiseyi tekrar hatırlamaya pek büyük bir değim vermiştir. Bunun için 1928 senesi Ağustosunun beşinci günü OOŞİMA, KAŞİNO da işbu hatırlama töreni tertip ve icra edilmiş olup işbu törende TÜRKİYE büyük elçi vekili bay FUAT HULÛSİ de bulunmuştur. Bu suretle buraya işbu anıt taşı dikilerek kazâzede subay ve erlerin ruhları taziz edilmiş ve icra edilen işbu hatırlama töreninin hatırası sonraasız kılınmıştır.

Taşa oyan—OTAMİ KAZUİŞO

Yazan —Senatör İNABATA KATSTARO

Dikilme günlemeci —5 / Nisan / 1929

(4)

**S. M. IMPARATORUN
ERTUĞRUL şehitliğini ziyaretleri**

1929 senesi Vakayama ve havalisini devir ve teftiş etmekte bulunan S.M. Japon İmparatoru ulu cediti MEIJİ ye Turkiyenin selâm ve muhabbetini getiren ve memleketlerine dönerken hayatlarını bu denizde terkeden Türk şehitlerinin KAŞİNO-ZAKİ deki mezarlarını bilhassa ziyaretle bu yerin kutluluğunu yalnız Nippon milletine değil bütün dünyaya göstermiş ve asil Nippon ulusunun ecdada olan saygısına ve fedakârlığa olan değer verişine de en canlı bir misal yaratmıştır.

S. M. İmparatorun işbu ziyareti Haziranın 3. gününe rastlar ve bundan ötürü her yıl bugün OOŞİMA adasının bayram günüdür.

Muhteşem Nippon adalarının ücra ve mütevazî ufacık bir parçası olan OOŞİMA da geçen onurlu bu günün sönmez sevgi, ve sarsılmaz bağlılıklarını Asyanın garbında yaşayan Türk milleti aynı gün kalbinde duyacaktır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

ERTUĞRUL ŞEHİTLİĞİ ANITI

(1)

TÜRKİYE Cumhuriyeti tarafından ERTUĞRUL anıtının yapılması kararı

Bu kararla ATATÜRK TÜRKİYE si büyük ve şanlı önderinin direktifi ile her sâhada dev adımlarla ilerlerken kahrumanlar hâtırasına saygısını ve bu vesile ile de yarım asırlık TÜRK—JAPON dostluğunun değerini belirtmeği unutmamıştır. ERTUĞRUL şehitliğinin diğer bir önemli kıymetide burasının (1929) senesinde S. M. İmparator tarafından ziyâret olunmasıdır. VAKAYAMA ili halkı da burasını arsi ulusal kutlu bir şehitlik olarak kabûl etmiş ve JAPON hükümeti de işbû adayı (memleket parkı) olarak imâr etmeğe karâr vermiştir.

Esâsen daha ERTUĞRUL un acıklı hâdisesinde bütün varlıklarıyla çalışan OOŞİMAMURA halkının ve bütün JAPONYA nın gösterdiği alâka ve yardımdan dolayı şükrân duygularını taşıyan TÜRKİYE yukardaki şâhâne ziyâret ve kahrmanlığa tapan JAPON ların yaptıkları hatırlama törenleri karşısında işbû şehitliği yenileştirmeye ve sağlıklarında kurdukları TÜRK—JAPON dostluğunu unurlu ölümleriyle sonsuz yapan ERTUĞRUL şehitleri ününe bir anıt dikmeğe kârar vermiştir.

TÜRKİYE nin evvela TOKYO masalahatgüzârı olan bay FUAT HULUSÎ ve sonra bay NEBİL zamanlarında bu hususta incelemeler yapılmış ve nihâyet 1936 senesi şubatında TOKYO ya gelen büyük elçi bay HUSREV GEREDİ nin aracılığı ile ERTUĞRUL anıtının

yeniden yapılması sona bağlanmış ve tahsisât TÜRKİYE hükûmeti tarafından TOKYOya gönderilmiştir.

(2)

ERTUĞRUL anıtı temel atma töreni

Büyük Elçi bay HUSREV GEREDE TOKYO da vazîfeye başlarken yâni itimâtnâmesini S. M. İmperatora sunduğu gün 23 / mart / 936 da S. M. MEİJİNİN şehirdeki mâbedini ve 20 / I. Tes. / 1936 da KAŞINOZAKI ye giderken evvelâ KİYOTO daki mezarını ziyâret ederek hem bugünkü JAPONYA nın bânisi büyük inkılapçı MEİJİ ye TÜRK ulusunun hürmet ve takdirlerini göstermiş ve hemde 48 sene evvel TÜRKİYE nin bu büyük İmparatoru selamlamak ve JAPONYA ile dostluk münâsebetleri kurmak üzere gönderdiği ERTUĞRUL un târihi hâtırasını veciz bir sûrette canlandırmıştır. Bu ERTUĞRUL ziyâreti yeni yapılacak süel anıtın mahallinde keşif ve takriri için temel atma töreni şeklinde ceryân etmiştir. Bay HUSREV GEREDE ye bunun için büyük elçilik Ataşemiliteri kurmay yarbay RÜŞTÜ ERDELHÜN ve elçilik baş tecümanı bay OMİYA ve TOKYO TÜRK—JAPON kurumundan delege olarak kurum başkanı bay UÇİDA refakat etmiştir.

OSAKA Türk—Japon tecim kurumu tarafından işbû ziyâret dolayısıyla Osakada verilen ziyâfette kurum başkanı nâmına yakın Şark tecim kurumu başkanı bay HEİBEİ MORI ve büyük elçi bay HUSREV GEREDE tarafından irâdolunan söylevler aynen aşâda yazılmıştır.

Türkiyenin Osaka fahrî konsolosu senatör Heibeı Mori nin Türkiye büyük elçisi şerefine 19 / İkiteşrin / 1936 da verdiği ziyâfetteki söylevinin Türkçeye çevirilmişî :

Ekselans, Baylar

Ekselans Gerede Türkiyenin, İmparatorluk hükûmeti nezdine büyük elçisi olarak ilk defâ gelmiş bulunuyor. Büyük elçinin geldiği gündemberi Türk—Japon dostluğunun takviyesi için sarf ettiği kesiksiz gayretlerden dolayı

kendilerine son derece minnettâr olduğumuzu burada söylemek isterim.

Bizi en ziyade mütahassis eden ve coşturan nokta büyük elçinin bundan 47 yıl evvel geçmiş olan acıklı bir hâdiseyi hatırlamakta gösterdikleri hassâsiyettir. Bu acıklı hâdise O zamanki Türkiye hükümeti tarafından Japonyaya fevkalâde elçi olarak gönderilen Amiral Osman paşa kumandasında gelen Ertuğrul harp gemisinin uğradığı felâkettir. Ertuğrul gemisi yurda dönerken büyük bir fırtına ile karşılaşmış ve kuduran deniz gemiyi Kaşinozaki açıklarında parçalayarak batırmıştır. İşte büyük elçi Gerede târihin bu acıklı hâdisesini hatırlamış ve Ertuğrul şehitlerinin mezarını tâmir etmek ve bu kahrmanların yattığı yeri kutlu olarak sonsuzlaştırmak için hükümeti nezdinde teşebbüste bulunmuştur. Mâzinin acı hâtırası tesiri altında bulunan bizler bu yüksek mezarı yenileştirmek için gösterilen gayretten dolayı derin minnettârlıklarımızı sunarız.

Asya kanı ile birbirine bağlı olan iki milletin bu acı hâdise ile birbirine daha ziyâde yaklaştığını söylemeyi luzumsuz görüyorum. Yaptırılmakta olan anıtın temel atma töreninde bulunmak üzere Ooşimaya giderken Osakada bu dâvetimizi kabûl buyurdıklarından dolayı kalbi teşekkürlerimi sunmak isterim. Memleketlerimiz arasındaki dostluğun günden güne arttığını işâret etmekten kendimi alamıyorum. Türk—Japon tecim durumuna gelince Cumhûriyet hükümeti tarafından tatbik edilmekte olan Compansasion usûli altında alış verişimiz 5 milyon yene varmaktadır. Bununla berâber bir kaç yıl evvel Japonya'nın Türkiye ye satışı 10 milyon yeni bulmakta idi. Öyle sanırımki iki memleket muhtâc oldukları malları birbirinden almak suretiyle aralarındaki alış veriş bir kaç misline çıkarılabilir. Japonya Türkiyeden yaptığı ithâlâtı arttırmağa çalışacaktır. Türkiyede ithâlâta koyduğu tahdidâtı hafifletmek suretiyle ticaretimizin inkişâfına yardım edebilir. İki memleketin karşılıklı menfaâtına olan bu işin de başarılılaşmağa kanaâtım vardır. Büyük elçiye bu dileklerimizi sunarken Türkiye ile Japonya arasındaki alış verişin en büyük kısmının Osakadan Kobeye uzanan ve Kansai adını taşıyan bu mıntakadan yapıldığını da kaydetmek isterim.

Söyleyimi bitirirken bu dâvetimi kabûl etmek lutfunu benden esirgemeyen Ekselans Gerede ile Osaka ve Vakayama ilbaylıkları mümessillerine bir daha kalbi teşekkürlerimi sunarım.

B. Elçi Husrev Geredenin bu söyleve olan cevâbı :

Ekselans, Aziz Prezidan, Sayın baylar

OSAKA yı ziyaretimiz münâsebetiyle gösterilen iyi karşılanmadan ve burada mevcût kıymettâr zevatla tanışmağa vesile veren bugünkü dâvetten dolayı sıcak teşekkürlerimi sunarım.

TÜRK—JAPON dostluğunu takviye uğrındaki mesâim; resmî vazifelerimin

birinci maddesini teşkil etmektedir. Buna memleketiniz, çalışkan ve kahrman halkınızı hakkındaki sempati ve hayranlıklarımı da ilâve etmenizi dilerim.

JAPONYA da her sâhâda görmekte olduğum mukâbil dostluk hisleri ve yardımlar sâyesinde bu yüksek vazifem'in kısa zamanda arzümüz derecesinde başarılmış olacağına eminim. Ziyâretlerine gideceğimiz ve huzurlarında yükûnme ile eğileceğimiz ERTUĞRUL kahrmanlarımızın hâtırası bu dostluğumuzun târihi kenet taşıdır. Himmetinizle inşâ olunacak anıt münâsebetiyle şimdi yaptığımız temel atma ve ilerde yapacağımız parlak açılma törenleri bu dostluğumuzun bir kerre daha samimî ve ulvî tezâhürlerine vesile olacağına çok memnunum.

Bu uğurdaki mesâime gelince, OSAKA TÜRK—JAPON cemiyetinin ve VAKAYAMA vilâyetinin vaktiyle giriştiği teşebbüsün intâcına vesile olmaktan ibârettirki bundan sizlere şeref hissesi, bizlerde mânevi sevinç ve minnettârlıklar tevaccüh etmektedir.

Ticaret münâsebetlerimizin son senelerdeki inkişâfı müjdesinden pek memnunum. Teknik sebepleri sizce meçhul olmayan dünya ekonomik ve finansal buhrânının bilhasâa zürâi mahsûlat üzerindeki tesirinden tamâmen zıraât memleketi olan TÜRKİYE çok müteessir olmuştur. Bu sebeple ithâlâtıyla ihracatını tevzin edememesi döviz buhrânını doğurmuş ve bu yüzden dış ticaretimizi tevzin edici bazı kayıtlara tâbi tutmağa mecbûr kılmıştır. Buna rağmen JAPON ticâretinin daha fazla inkişâfını hem hükümetim hemde TÜRKİYE halkı samimiyetle özlemektedir.

Bu maksatlardırki geçen sene TOKYO da (dış ticâret milli ofisi) TÜRKOFİS in bir şubesi açılmıştır. Bunu idare için büyük elçilik kadrosuna bir ticâret konseyyesi konmuştur. Gerek elçiliğimiz ve gerekse TÜRKOFİS TOKYO şubesi alâkadâr müesseselere âzami kolaylıklar göstermekle bahtiyâr olacaktır.

KANSAY sanat ve ticâret evlerinin her iki memleketin refâhı yolundaki emeklerinin inkişâfını dileyerek kadehimi kaldırım.

Yeni anıtın yapılması işi JAPON dâhiliye nâzırlığının müsâdeleleriyle VAKAYAMA ilbaylığına tevdi olunmuş ve ilbaylığın bayindirlik mühendisi bay MATSUDA ya elçilikçe verilen esaslara göre bir plan hazırlattırılmıştır. Temel atma törenine JAPON ordusu namına VAKAYAMA da ki Piyâde alay komutanı Albay İİMURA ve alay asker alma dairesi nâmına binbaşı TSUKAMOTO ve ilbaylık nâmına bay KOCİMA ve nâfia şubesinden mühendis MATSUDA, yakın şark ticaret kurumundan bay YAMADA, bay MATSUI, İstanbul

Japon sergisi direktörü bay SATO ile OOŞİMA şarbayı bay TSUCİ ve tekmil OOŞİMAMURA köylüleri ve mektepleri ve ihtiyat erler cemiyeti iştirâk etmiştir. Tören heyetini hâmil olan (Naçi Maru) vapuru 22/I. Teş. saât 7 de KUŞİMOTO önlerinde demir atmıştı. Bu esnâda TÜRK, JAPON bayraklarıyla donanmış motörler vapurun etrafını sarmıştı. Bunlarda mahallî hükümet mêmurları ve halk delegeleri ve şarbay bay TSUCİ bulunmakta idi. Hava berrak, deniz sâkin olup bütün halk sâhillere toplanmış ve istikbâle hazırlanmıştı, üç motorbot ve iki kayıktan mürekkep kâfile OOŞİMA köyüne saât 8,30 da karaya çıktılar. Bu esnâda manzara pek heyecanlı idi. 47 sene evvelki hâdiseyi çocukluk devresinde geçiren ihtiyatlar ile bunların çocukları ve mahallî ihtiyat erler iki sıralı olarak ellerinde TÜRK, JAPON bayrakları bulunduğu halde (Banzay) sadâlarıyla heyeti karşıladılar. İskele de TÜRK, JAPON bayraklarıyla donadılmış ve (HOŞ GELDİNİZ TÜRK BÜYÜK ELÇİSİ) yazılı büyük birde tak kurulmuştu. Heyet saât 13 e kadar RENJÖCİ mâbedinde kalarak eski hâtıraları yâd ettikten ve kendilerine köylüler tarafından verilen bir öğle yemeğini yedikten sonra mahsusî surette adaya getirilen otomobillere binilerek KAŞİNOZAKİ ye hareket olundu. Yolda SUYE köyünde 200 kişilik diğer bir mektepli kâfilesi büyük elçiyi yine BANZAY sadalarıyla karşılamışlardı. Nihâyet saât 14 te mezarlıkta şehitler nâmına bir ihtifâl yapıldı ve bunu müteâkip bay HUSREV GEREDE tarafından yeni anıtın ilk temel taşı kondu. Bütün köylüler bu törene gelmişler ATATÜRK TÜRKİYE-sinin senelerden sonra bu kahrmanları ve pek eski TÜRK—JAPON dostluk bağlarını unutmamasından hâsul olan şükrân duygularını göz yaşlarıyla ilân etmekte bulunmuşlardı. İsbü törene âit mahallî gazetelerden birinin bu ziyâreti canlandıran yazısı aynen aşağıya geçirilmiştir :

TÜRK—JAPON DOSTLUĞU TEZÂHÜRLERİ KAŞİNOZAKİ de coşturucu bir tören

« 47 yıl evvel JAPON sularında kazâya uğrayan ERTUĞRUL gemisinin ölen kahrmanlarına dikilecek anıtın ilk temel taşı atmasına ait coşturucu bir tören. »

Berrak ve bulutsuz bır gök altında OOŞİMA kasabasının sâkin ve mütevazı halkı TÜRK—JAPON dostluğu bayramını kutlulamak üzere o gün oraya gelecek olan TÜRKİYE büyük elçisi Ekselans HUSREV GEREDİ yi sabırsızlıkla bekleyordı. 1936 yılının ilk teşrin ayının 22. günü sabahı saat dokuzda beraberinde Ataşemiliter kurmay yarbay RÜŞTÜ REDELHÜN, TOKYO TÜRK—JAPON cemiyeti başkanı eski Ambassadör UÇİDA, JAPONYA nın eski ANKARA Ataşemiliteri ve hâlen 61. alay komutanı albay İMURA, VAKAYAMAVâlisi namına süel ve Anıt işleri dairesi şefi bay KOJİMA ve YAKIN ŞARK tecim birliği idâre meclisi reisi bay YAMADA bulunduğu halde OSAKA dan gelen TÜRKİYE büyük elçisi, HİGASHİ-GUN kazâsı kaymakamı bay KİNO, OOŞİMA şarbayı TSUJİ ve diğeri gelenler tarafından KUŞİMOTO iskelesinde karşılandı. TÜRKİYE büyük elçisi OOŞİMA ya gitmek üzere iki memleketin bayraklarıyla donanmış olan motorbota bindi motorbotun etrâfı yeni doğan güneş ve ay yıldızlı bayraklarla süslenmiş sandallarla kuşatılmıştı. OOŞİMA iskelesinde daha uzaktan yükselen bir tak ve TÜRK JAPON bayrakları altında misâfirlerini bekleyen şehrin ileri gelenleri, ihtiyat zabıtları, eţfâie ve diğeri ulusal teşekküllere mensûp gençler görülüyordu. Büyük elçinin gelişi göklere yükselen coşkun BANZAY (on bin yaşa) selâmlarıyla karşılandı. Bu selâmı verenler OOŞİMAMURA hılar ve ellerinde TÜRK bayraklarını taşıyan yüzlerce mektepli idi. bütün kasaba bayram yapıyordu, mekteplerde kapanmıştı. Halkı güler yüzle selâmlayan büyük elçi Ekselans GEREDİ küçük sokağı geçerek RENJÖJİ mâbedine girdi. İşte bu târihi mâbette bundan 50 yıl kadar evvel ERTUĞRUL ın sağ

kalan 69 kahrmanı ilk defa misâfir edilmiş ve OOŞİMA nın bu asil halkı kendilerine ilk yardımını burada yapmıştı. O zaman yaralıları tedâvi etmiş olan doktor bay KYUJİ OSARİ nin yeğeni bay İCHİRO DATE yi dikkatle dinleyen büyük elçi bu izâhat bittikten sonra vaktiyle kazâzedeleri muhakkak bir ölümden kurtarmak için sonsuz gayretler sarfetmiş olan fedakâr ihtiyarların en yaşlılarını yanına getirtti. Büyük elçi bu ihtiyarların buruşuk ellerini birer birer ve harâretle sıktı. Bu ihtiyarların adları şunlardır: (TAKİCİ YAMAMOTO—İCHİMATSU KİMOTO—SUMATSU ADAKA—YOŞİMATSU YAMAMOTO—İNOSUKE KUSUMOTO.....)

Bu sırada büyük elçinin birdenbire bu ihtiyarların en yaşlısı olan 77 yaşındaki TAKİCHİ YAMAMOTO nın elini öptüğü görüldü. Büyük elçi memleketinde bu hareketin en derin saygıyı gösterdiğini söylediği zaman gözlerinde beliren bir kaç damla yaşın parıldadığı görüldü. Orada bulunan her kesin gözleri dolu dolu olmuştu. Hattâ bir kaçının güçlükle tutmağa çalıştığı hıçkırıklarını yenmek için başlarını eğdikleri görülüyordu. Mütakâbil olan TÜRK—JAPON dostluğunun bu kadar bâriz ve coşturucu tezâhürünü başka bir yerde bulmağa imkân var mıdır ?

Büyük elçiliğin gözleri dolan tercümanı bay OMİYA heyecandan kekeleyerek büyük elçiye döndü ve hıçkırarak; (Ekselans asker mesleğinden yetişmiş olan bir büyük elçinin heyecânını bu şekilde göstereceğini beklememiştim.) diyebildi.

Bu günün hâtırası olarak büyük elçi OOŞİMA belediyesine resmî bir TÜRK bayrağı hediye etti. Ondan sonra kasabanın genç kızı tarafından büyük elçi şerefine mutantan bir JAPON ögle yemeği verildi.

Oradan otomobillerle KAŞİNOZAKİ ye gidildi. Yolda büyük elçi evleri TÜRK, JAPON bayraklarıyla donanmış olan halk tarafından selamlandı. İşte karşıda KAŞİNOZAKİ feneri; bundan tam 47 yıl evvel burada kuduran deniz en acıklı bir felâkete sahne olmuştu.

Büyük elçi biraz dinlendikten sonra ihtifâl yapıldı, öğleden sonra

saât ikide ŞİNTO duacısı tarafından şehitlerin istirahatı rûhu için bir duâ okundu. Bu duâdan sonra büyük elçi ve sıra ile diger süel ve mülkî memurlar mâkberî saygı ile selamladılar. Bütün kasaba halkı ihtiyarlardan çocuklara varıncaya kadar kadın erkek, ellerinde TÜRK bayrakları taşıyan 500 mektepli bu törene iştirâketti. Merâsim bittikten sonra büyük elçi hükûmet tarafından mümessil olarak gönderilen askerî ve mülkî memûrlara ve halka gösterdikleri hüsnü kabûlden dolayı teşekkür etti. Bilhassa çocuklara hitâb ederek çalışkan ve mutî olmalarını ve TÜRK—JAPON dostluğunu takviye etmek için büyük babalarının yüksek misâlini unutmamalarını söyledi.

Bu ihtifalden sonra anıtın ilk taşının konması töreni yapıldı. VAKAYAMA ilbaylığından hassaten gönderilmiş olan mühendis bay ŞİGEKİMATSTUDA törende hazırды.

Ataşemiliter yarbay ERDELHÜN büyük elçi namına ve mü-kemmel bir JAPON dili ile şu beyanatta bulunmak lütfünü gösterdi :

Çok güzel hava bu yolculuğumuzu kolaylaştırdı. Büyük elçi bütün kasaba halkından gördüğü bu samîmî karşılanmadan pek mutahassıs olmuştur, bundan duyduğu minnet ve teşekkürlerini bildirmeye beni memur etti. ERTUĞRUL gemisinin felâketi TÜRK—JAPON dostluğu târihinde başlı başına bir hâdisedir. Biz ERTUĞRUL kahrmanlarının yattığı bu makberî TÜRK—JAPON dostluğunun takviyesi için mukaddes ve ebedî bir ziyâretgâh yapmak istiyoruz. Mayısta inşaâtı bitecek olan bu anıtın açılış töreninde bulunmak üzere büyük elçiliğin bütün erkânı ile birlikte tekrar geleceğiz.

(3)

ERTUĞRUL Anıtının yapıışı

(musattah ha.—No. 3)

ERTUĞRUL şehitliği için KAŞİNOZAKİ fenerinin 300 metre cenûbu şarkısında OOŞİMAMURA lılarca ayrılmış olan yer 3 nume-

rolu musattah haritada görüldüğü şekilde olup 746 metre murabbaı sathındadır.

Yeni anıtın TÜRK süel anıtları şeklinde olması düşünölmüş ve bir deniz kazâsını temsil etmesi dolayısıyla de denizden görünebilecek şekilde yüksek olması amaç tutulmuştur. Bunun için evvel emirde bütün şehitlerin, kemikleri anıtın kâidesinde ve kısmen zemin içinde betondan yapılan makbere toplanmış ve bunlar üzerine 12,20 metre yüksekliğinde resimlerde görölecek olan şekilde anıt inşâ olunmuştur. Anıtın kaidesi 100 metre murabbaı sathında olup inşâ malzemesi beton armedir. Anıt gövdesinin ortasına da 1890 senesinde ilk evvel Japonlarca dikilen ve üzerinde (Osman Paşa) yazısı bulunan hâtıra taşı yerleştirilmiştir. Ayrıca anıtın cephesine de bu eski deniz kazâsının TÜRK—JAPON dostluğuna verdiği değeri temsil etmek üzere işbu kitabın kabında görölen sembol hâk olunmuş, bundan gayri, şehitlik bir divar içine alınmış ve şimdiye kadar JAPON larca dikilmiş olan hâtıra taşları da methalin sağ ve soluna şıralanmıştır. İşbû anıtın plan ve keşifleri kâmilen Vakayama İlbaylığının nâfia subesi mühendisi Bay ŞİEKİ MATSUDA tarafından hazırlanmış ve inşaatıda (HYOZO ENDO) tarafından deruhde olunmuştur. Bu uğurda gerek ilbaylığın, Bay MATSUDA nın ve HYOZO ENDONUN ve gerekse OOŞİMAMURA lıların gayret ve yardımları her dürlü şükrânın üstündedir. Tokyo B. Elçiliginin bu husustaki her dileği en ince noktasına kadar yapılmış, Japon milletinin ruhî kuvveti olan ecdât cöltünün Ertuğrul şehitleri hatırasına gösterilen bu ruhâni alâka ve hürmetle tezahuruna güzel bir vesîle olmuştur.

4

ERTUĞRUL anıtının açılma töreni

S. M. İmparatorun ERTUĞRUL şehitliğini ziyâretlerinin sekizinci yıl dönümüne rastlayan 3/Haziran günü yeni anıtın açılma tören günü olarak tespit olunmuş ve aynı zamanda iki sene sonra Ooşima-

İlarca Şintoist adetlerine göre icrâsı kararlaştırılmış olan 50. inci yıl dönümü töreni de iki sene evvel olarak aynı günde yapılmıştır.

İşbû tören Vakayama ilbaylığı, Ooşimamura şarbaylığı, Osaka yakın şark ve Osaka Türk—Japon tecim ve Tokyo Türk Japon kurumları tarafından teşkilatlandırılarak Vakayama ilbaylığınca idâre olunmuş, açılması büyük elçi Husrev Gerede tarafından yapılmış, törenin levâzım ve idâre düzenleri masraflarida Osaka Türk—Japon tecim kurumuile Ooşima şarbaylığı tarafından temin olunmuştur. Bu törene aşâdaki makâmlar ve zâtler ve muhtelif kurum delegeleri ve takriben 5000 kişilik bir halk ve mektepli kitlesi istirâketmiştir:

—Tokyo Türk—Japon kurumu hâmisî Prens TAKAMATSU namına baş mabeyinci Amiral YAMANOUÇI.....

—Dış bakanı Bay SATO namına sekreter bay MYURA.....

—Bahriye nâzırı Amiral YONAY namına nezâret yâveri kurmay yarbay YANAGİZAVA.....

—Harbiye nâzırı General SUGİYAMA nâmına kurmay yarbay SATO.....

—Oi kravözörü suvarısı Albay ŞİMA ve kravzör subayları ve gemi sancağı ile birlikte silahlı 50 kişilik kara müfrezesi...

—Vakayama asker alma dâiresi başkanı Namına binbaşı TSUKAMOTO.

—Vakayama ilbayı bay YOŞİNAGA ve ilbaylıktan dâire müdürü bay NAKACİMA ve şübe müdürü bay YAMAĞOTO ve ilbaylığın diger erkânı.

—Osaka ilbayı namına sekreter bay AKETO.

—Tokyo Türk—Japon kurumu başkanı bay UÇİDA.

— ” ” ” ” azasından emekli amiral SAKAMOTO.

—Komazava üniversitesi profösörlerinden bay OKUBO.

Osaka Yakın—Şark tecim kurumundan:

—Kurum başkanı ve Osaka Türk fahrî konsolosu bay HEİBEY MORI.

—İdâre meclis başkanı bay YAMADA.

— ” ” üyelerinden bay AZUMİ.

- İdâre meclis üyelerinden bay YUKAVA.
- ” ” ” bay FUJİİ.
- ” ” sekreter bay TANAKA.
- ” ” ” bay SATO.

Osaka Türk—Japon tecim kurumundan :

- Kurum başkanı bay NANGO yerine bay YATSUGİ.
- İdâre meclis meclis üyelerinden bay KUNİMOTO.
- ” ” Genel sekreteri MATSUİ.
- Ooşima şarbayı TSUCİ.
- ” ” Muavini ŞİMAZAKİ.
- Ooşima ilk mektep müdürü bay TAMAİ.
- Sue ilk mektep müdürü bay OKATAKE.
- Kaşino ilk mektep müdürü bay NAKAMURA.
- Kuşimoto şarbayı bay KANDA.
- Renjoci mabedi baş Râhibi HORİBATA.
- Kaşinozáki baş fencerjsi YUVAYA.
- Tokyo büyük elçilik erkânı ve iki deniz stajiyer subayımız ve stajiyerlerin rehberi kurmay binbaşı TERASAKI.

Tokyodn gidenler 31/Mayıs akşamı tirenle hareketle Osakada buradan gideceklerle birleşmişler ve bundan sonra Osakadan Kuşimotoya kadar Osaka vapor şirketinin Muro Maru vaporiyle seyahat edilmiş ve 3/Haziran sabahı saat beşte Ooşima adasına en yakın ve vaporun da uğrağı bulunan KUŞİMOTO ya vâsıl olunmuştur. Bu vapor bir yolcu postası olmakla beraber Osaka yakın şark tecim kurumunun ve Osaka Türk—Japon tecim kurumunun delâletiyle içinde her türlü istirahat esbabı temin edilmiş ve şirket başkanından vapor süvârisine kadar bütün ilgililer ayrı ayrı tören heyeti ile meşgûl olarak büyük yardım ve misâfirperverlikte bulunmuşlardır. Seyâhat ise sâkin bir deniz üstünde yıldızlı bir semâ altında uzak ve yakın şarklı iki kardeş milletin sonsuz dostluk menkabeleri altında büyük bir sevinçle devam etmişti.

KUŞİMOTO ya sabahleyin pek erken gelindiği ve merâsim yapılmaması dilendiği halde resmi bir motorbotla Türk elçisini almak

için mahallin yüksek işyarlarıyla muhtelif ulusal kurum delegeleri vapura kadar gelmişler ve bunlarla birlikte karaya çıkıldığı zaman her taraf ay yıldızlı Türkiyenin ve güneşli Nipponun gönül açıcı bayraklarıyla donatılmış bulunmakta idi. Yüzlerce kız,erkek okullar talebesi, ulusal korum bayanlar cemiyeti üyeleri ve yedek erler cemiyeti delegeleri ve binlerce halk coşkun gösterilerle Karşıcı gelmişlerdi. Yer yer yapılan ve Türk—Japon bayrakları ile süslenen tâklar altından geçilerek tören alayının ilk düzenlerini almak ve mahallin matbuâtıyla yakından temâs etmek üzere Kaygets namındaki Japon oteline girildi. Burada bir taraftan kahve altı edilirken diğer taraftan bu günün onuruna Türk—Nippon bayrakları ile süslü hususi bir nusha çıkaran ve bütün Ertuğrul tarihçesini ve şimdiiye kadarki Türk—Japon dostluğunu hulâsa eden (Kiihanto Niçiniçi) gazetesinin ve diğer gazetelerin neşriyatı büyük bir sevinçle görüldü ve okundu. Bütün Türk ve Japonlar bu günki Atatürk Türkiyesinin uzak şarkın böyle sâkin bir köşesinde bile kazandığı yüksek sempatinin ruhlara verdiği tatlı bir kıvançla mütehassis bulunmakta idi.

Nihayet saat 7 den itibaren tören düzenleri alınmağa başlanmıştır.

Nippon Bahriye nezaretinin hassaten bu törene iştirak için ayırt ederek gönderdiği Oi kravözörü deniz stajiyer subaylarımızla birlikte sabahleyin erkenden KAŞİNOZAKİ açıklarında ve takriben anıtın karşısında demirlemiş ve bir motörbotunu Türk elçilik erkânını almak üzere KUŞİMOTO ya göndermiş ve diğer sandallarıyla karaya çıkacak tören müfrezesini KAŞİNO sahiline çıkarmağa başlamıştı. Tören heyetinden Türk elçilik erkânı ve Osaka Türk Fahri konsolosu bay HEİBEY MORI ile Vakayama ilbayı bay YOŞİNAGA dan gayrisi doğruca tören yerine gitmek üzere ayrı motörbotlarla hareket ettiler. Büyük elçilik erkanının bulunduğu ğurup ise Oi Kravözörünü ziyaret etmek üzere Kravözörün motörbotu ile KUŞİ-MOTODAN ayrıldı.

Tam saat 8,30 da motörbot Oi kravözörüne yanaştı, gemi suva-

risi silahlı bir müfreze ile büyük elçiyi selamladı ve karşıladı. Süvari Gemisinin böyle tarihi bir vazifeye ayırt edilmesinden ve kendileri gibi mükemmel Japonca konuşan Türk deniz subaylarını gemisinde misafir ettiğinden dolayı duyduğu sevinç ve kıvançları şundu ve buna Atatürk Türkiyesinin bu tarihi hatıraya verdiği değim ve Japonyaya stajiyer deniz subayı göndererek ilmi bağları pekleştirmek istemesi münasebetiyle aynı hisle duyduğu taktirleri de ilave etti. Gemi gezildikten sonra aynı süel merasim ile gemiden hareket olundu. Bu esnada Oi kravzörü 19 pare top atışı ile Türkiye mümessilini selamladı, pasifik kıyılarında bu günki muhteşem Japon bahriyesinin bu güzel kravzörünün toplarından çıkan kül renkli barut dumanları arasından pruva direğinde çekili bulunan kırmızı renkli Türk bayrağının görünüşü o kadar derin duygulara vesile olmuştu ki onu bu şeref yükseğinde tutan önderimiz ATATÜKE ve onun hükümetine karşı her Türkün gözünden minnet ve şükrandan doğan yaşlar ihtiyarsızca akmıştı.

Tören iskelesi olan Kaşinoya yaklaşıldığı zaman motörbotun etrafı törene gelen halkla dolu çatana ve sandallarla çevrilmiş bulunuyordu. Eğer bayraklarımızın bir arada dalgalandığı görülmesi Japonların ulusal bir günlerini kutluladıkları sanılacaktı.

Elçiliği ve ilbayı hamil olan motörbot Kaşino iskelesinde törene iştirak için gelen resmî ve özel delegeler ve Vakayama ilbaylığı işyarları ve Ooşima şarbayı tarafından karşılandı, İskeleden anıt yerine kadar olan takriben 15 dakikalık yolun iki tarafı ellerinde Türk ve Japon bayrakları bulunan kız ve erkek okulları ve yedek erler kurumu üyeleri, ulusal korum bayanlar kurumu ve civardan gelen binlerce halk tarafından tutulmuştu. Tören heyeti bunların arasından ve yer yer kurulmuş taklar altından geçerek bir alay kfilesi halinde yürüdü ve program mucibince saat 10 raddelerinde anıt yerine gelindi ve halkın coşkun alkışları arasında anıt önünde hazırlanan mevkide yer alındı. Bu esnada Oi kravzörünün kara müfrezesi büyük elçi ve maiyetini tekrar selamladı.

Yeni anıt beyaz bir örtü ile örtülmüş ve etrafı isimleri aşada

yazılan muhtelif resmî ve özel makam ve kurumların gönderdikleri celenklerle bezenmişti.

Berrak bir sema ve rüzgârsız bir hava, sanki bütün tabiat bu anıtın açılma törenine hazırlanmıştı. Anıt bu günki teknigin dileklerine uygun olup yeni Türkiye'nin istilini canlandırmakta ve görenlerde kutlu bir duygu uyandırmakta idi. Büyük elçinin anıtı selamlaması ve örtüyü düşürmesi ile tören başladı, HUSREV GEREDE aşada aynen yazılan söylevi söyledi :

(Ekselans, Sayın baylar, Meiji tarihinin canlı şahitleri sayın ihtiyarlar, bu günki Nipponun istikbali sevimli okullar :

3 / Haziran / 1929 da tam sekiz yıl önce S.M. İmparator bu mubarek şehitliği ziyaretle Nipponun kahrıman ölülerimize saygı ve sevgisini göstermiş ve bu suretle tarihi dostluğumuzu dünya önünde ilan etmişlerdi. Burada bu şerefli günün yıl dönümünde dost Nippon toprağında yatan onurlu Ertğrul şehitlerinin kutlu adlarını andıran, acıklı hatıralarını tazeleyen bu anıtı açmakla büyük kıvanç, engin bir sevinç ve derin bir heyecan duyuyorum. Bu günki medenî ve büyük Nipponu yaratan ulu İmparator Meiji devrinin arısı ulusal değer ve ehemmiyetini bundan 50 yıl evvel dünya devletleri arasında birinci olarak Türkiye anlamış ve taktir ve sevgisini Ertuğrulu Nippona göndermekle o zaman filen ispat etmiştir.

Bu günki medenî ve kuvetli Atatürk Türkiye'sinin de Türk—Nippon tarihi dostluğuna verdiği değeri gösteren bu sütunun, altında kemikleri saklı olan şehitlerin ruhları sağlıklarında kurdukları bu dostluğu aynı onurla, birleştikleri acıklı ölüleriyle sonsuz kıldıklarını şimdi duymakla elbetteki şad ve sevinçli olacaklardır. Doğan güneşin ilk yaldızlı ışıklarıyla okşanacak, açıktan geçecek gemilere Türk—Nippon milletlerinin karşılıklı sevgilerini hatırlatacak bu heybetli bu zarif güzel anıt Vakayama ilbayı ile bütün katlarının, bayındırlık şubesinin, Ooşima şarbaylığının, mühendis bay Matsuda nın ve inşaâtı yapan Endo Hyozo nın, Nippon ecdat kültünün, kahrmanlığa tapmanın, fedakârlığa saygının bir sembolü demek olan yorulmak bilmez çalışmaları sayesinde meydana gelmiştir. Kendilerine burada şükran ve minnetlerimi sunmağı tatlı bir vazife sayarım.

S. A. prens Takamatsu nın mümessilinin, Nippon hükümetinin kara ve deniz makamlarının, Osaka yakın şark ve Türk—Japon tecim ve Türk—Nippon cemiyetinin, Vakayama ilbaylığı ile Ooşima mura ıların ve ileriye hazırlayacak genç okulların bu günki törene iştirakle verdikleri büyük yardım, Nippon milletinin Türk dostluğuna ayırdığı manevi katın, yüce değer bir ifadesi olmakla, tarih bunu ayrıca altınla yazacaktır.

Acıklı kazayı duyar duymaz YAEYAMA harp gemisini göndererek ilk süel saygı törenini yaptıran, kurtulanları KONGÖ ve HIYEEY harp gemileriyle o zaman ISTANBUL a gönderen şimdi de bu asil törene Oi kravzörü ile iştirakeden Nippon imparatorluk bahriye nezaretine dost Türk bahriyesinin sevgi ve şükranlarını burada sunmakla büyük kıvanç duyarım.

Bu candan gösteri karşısında minnetle eğilirken ulu ERTUĞRUL şehitlerimiz ruhlarımızın, Türk—Nippon karşılıklı sevgi ve dostluğunun bekçisi olmasını ve milletlerimizin genlik ve mutluluk içinde yükselmesini, sulh yolunda yaşamasını dilerim.)

Bu söylev Japoncaya tercüme edildi ve pek derin ve göz yaşartıcı duygulara vesile oldu, bundan sonra bu günü taziye eden ve anıtı kutlulayan aşada sırasıyla yazılı telgraflar geldi. bundan sonra şintoist adetlerine göre ruhanî bir tören yapıldı ve bu ruhanî tören muhtelif delegelerin aşada yazılı söylevleri ile takip olundu. İşbu söylevlerden sonra başta Büyük Elçi olduğu halda, amiral YAMANUÇI ve muhtelif delekeler ve Oi kravzörü süvarisi ve Ataşemiliter tarafından şehitliğe Nipponlarca mukaddes tutulup bu gibi törenlerde kutlulama manasında kullanılan Sakaki (defneye bevzeyen ağaç) ağaç dalı konmak suretiyle törene son verildi.

Törenin en heyecanlı parçası Oi kravzörü suvarisinin şehitliğe dal koyması oldu. Süvari anıtın önünde huşu ve teessürle derin eğilmiş ve bu sırada kıta önündeki gemi sancağı sarkmış ve 50 kişilik silahlı kara müfrezesi selama durmuş ve borazanlar Nippon harp şehitleri matem havasını çalmışlardı.

Yurtlarından ıraklarda karanlık bir gecede amansız bir denizin korkunç dalgaları arasında can veren Ertuğrul şehitlerinin ruhları sanki 48 yıl sonra kendilerini anan ana yurtlarına, ve fedakârlıklarına saygı gösteren Nippon İmparatorluk bahriyesine minnetlerini, şükranlarını sunmak istemişler ve bu duyguyu duyan oradaki bütün Türk ve Nipponlularda gözlerinden yaşlar akıtmışlardı.

Ertuğrul anıtının açılış törenine çelenkgönderen makamlar ve zatlar :

S.A. Prens Takamatsu (Türk—Japon cemiyeti hamisi)

S.A. Prens Kanin (Genel kurmay başkanı)

S.A. Prens Fuşimi (Deniz genel kurmay başkanı)
Hariciye nazırı bay Sato
Bahriye nazırı Amiral Yonay
Harbiye nazırı general Sugiyama
Oi kravzörü süvarisi Albay Şima
Vakayama ilbayı bay Yoşinaga
Ooşima mura şarbayı bay Tsuci
Tokyo Türk—Japon kurumu
Osaka yakın şark tecim kurumu
Osaka Türk—Japon tecim kurumu
Vakayama ihtiyat subayler kurumu
Osaka Türk fahri konsolosu
Tokyo büyük elçiliği

Ertuğrul anıtının açılış törenini kutlulamak üzere gelen telgraflar :

Genel kurmay başkanı S.A. Prens Kanninin telgrafı :

“Yeni anıtın açılış töreni dolayısıyla fedakâr şehitlere saygı ve selâm.”

Harbiye nazırı general Sugiyamanın telgrafı :

“Yeni anıtın açılış töreni vesilesiyle fedakâr şehitlerin ruhlarının istirahatını diler ve töreni kutlularım.”

Osaka bahriye müfettişliğinin telgrafı :

“Ertuğrul anıtı açılış törenini kutlularım.”

Bunlardan başka Yokoska Bahriye topçu mektebi, Muhabere mektebi, Torpito mektebi komutanları ile vazifeten Mançuride bulunmakta olup bu törene iştirakedemeyen eski Japon Ankara Ataşemiliteri General İmura ve bahriye muhabere mektebi muallimlerinden Konişi taraflarından ve keza her zaman bu hususta yardımlarını esirgemeyen Osaka Mayniçi gazetesinin direktörü bay Okumura ve Ertuğrul hadisesi zamanında Ooşimamuranın nahiye müdürü bulunan Sekico Kreyori nin oğlu Vakayama deniz Ticaret mektebi direktörü bay Yüge tarafından şehitleri taziz ve anıtı kutlulayan telgraflar gelmiştir.

Açılma Töreninde anıt önünde okunan söylevler :

Japon hariciye nazırı bay Sato namına Bay Myura tarafından okunmuştur :

“S. M. İmparator 1929 senesinde Osaka ve Kobe havalisinde seyyahat buyurdıkları sırada 3/Hazıranda Kaşinozakiye gelerek buradaki Türk Ertuğrul şehitliğini şereflelendirmişler ve fedakârlık gösteren Türk deniz kahramanlarının burada bıraktıkları hatıra izlerini tetkik buyurmuşlardır.

Burada yatan 540 şehidin ruhlarını taziye etmek için yapılan anıtın inşaatı bu kerre sona ermiş olduğundan Tokyo Türk—Japon kurumu hamisi S. A. Prens Takamatsunun özel olarak gönderdikleri mabeyincisi ile Türkiye büyük elçisi Ekselans Geredenin huzurlarında işbu açılma töreni ruhani törenle birlikte bugün icra olunmaktadır. Burada yatan yüzlerce subay ve erin 1889 senesinde Türkiyenin gönderdiği Ertuğrul gemisi ile geldiğini ve Türk—Japon dostluğunun ilk öncüleri olduğunu düşünmek lâzımdır. O zamandanberi takriben 50 sene geçmiştir. Bu müddet esnasında Türk ve Japon devletleri asyanın garbında ve şarkında terakki ederek yükselmişler ve bu günki dostluklarını sıklaştıracak bir hale gelmişlerdir. Pek kısa bir mazide Türkiye buğazlardaki durumunu yenileştirmiş ve bu esnada Türkiyenin bu haklı dileğine Japonya mesnet olmuş ve 20/Temmuz/1936 da bu husustaki antlaşmayı imzalamıştır. Bu kabilden olarak ikinci Türk—Japon ticaret antlaşması da muvaffakiyetle hazırlanmakta bulunmaktadır. Böylece her iki memleketin el ele vererek acunun barışı ve beşeriyetin refahı için çalışmaları temennisi izhar olunurken bu iki memleket arasındaki eski dostluğu ve bunun öncüleri olan işbu deniz şehitlerinin ruhlarını şükranla anmak iktiza eder. Her ne kadar bu deniz kahramanları ölmüşlersede ruhlarını Ooşima halkı babadan oğula intikal eden anane ile her zaman hatırlamaktadırlar, bu gün işbu anıtın yeniden yapılması ile pek acıklı deniz kazası ve o kazada canlarını veren ve ana memleketinden uzakta Japonyada kalan şehitlerin ruhları sonrasız olarak kutlulanacaktır. Bu aziz ruhlardan işbu dileklerimizizin iyi kabulünü dileriz.”

Nippon İmparatorluğu Hariciye nazırı
Notake Sato

Japon bahriye nazırı Amiral Yonay namına Kurmay-yarbay Yanagi-zava tarafınnan okunmuştur :

“Ertuğrul deniz kazasının 48. inci devir yılında Türk hükümetinin yeniden kurduğu anıt yapılmış ve böyle onurlu bir günde açılma töreni icra edilmekte bulunmuştur. Takriben yarım asır evvel Türk—Japon dostluğu

için buralara kadar gelen ve dönüşte kazaya uğrayan kahraman subay ve erlerin ruhlarının istirahatı için bu kazayı hatırlamak her ne kadar pek acıklı ise de şununla müteselli olmak lâzımdırki bu deniz kazası Türk ve Japon milletlerinin ruhlarının birleşmesine ve bu suretle iki milletin birbirine kenetlenmesine vesile olmuş ve bu zamana kadar kıymetini kaybetmemiştir. Ertuğrul deriz şehitlerinin ölümlerinin başka bir faidesi de olmuştur, bu suretle Türk hükümeti burada bir anıt yaptırmağı düşünmüş ve bu günki Japonyanın resmi makamları ve muhtelif milli kurumlar bu işle yakından alakadar olmuş ve böylece birlik bir mesai ile bu muhteşem anıt meydana gelmiştir. Şimdi bu ruhların istirahatı için yapılacak şeyi düşünecek olursak bunun;

(İşbu fedakâr kahramanların ölürlen bize emanet ettikleri Türk—Japon dostluğunu mümkün olduğu kadar ileri götürmek) olduğu kanaâtına varırız. Bu ruhların sonsuz sükün ve rahatlarını işbu dileklerimizle bir kerre daha tekrarlarız.

Japon bahriye nazırı
Amiral
Yonay

Vakayama ilbayı bay Yosinaga nın söylevi hulasası :

“Ertuğrul kazasının tarihçesini ve bu yolda Vakayama ilbaylığının mesaisini zikrettikten sonra ; Şimdiye kadar pek mütevazı bir mezarlık olan burası bundan sonra kazaya sebep olan kayalıklara hakimane bakan muhteşem ve kutlu bir anıt yeri olmuştur. 1929 senesinde S. M. imparatorumuzun buraya gelerek bu fedakâr şehitler önünde elini kaldırarak bu şehitleri selamlaması kimbilir burada yatan ruhları ne kadar şad etmiştir. İlbaylığı-mızda pek çok yabancı millet mezarlıkları varsada S. M. İmparatorumuzun önünde eğildiği biricik mezarlık yalnız Ertuğruldur. Bu vesile ile Türk—Japon dostluğunun artmasını diler ve bu dostluğun Ertuğrul ile doğmuş olduğunu işaret ederim.”

Vakayama Er alma dairesi başkanı namına binbaşı Tsukamoto tarafından okunmuştur :

“Ertuğrul hadisesinin tarihçesi hulusa edildikten sonra ; Biz Japonlar mezarlarınızın önünde huşu ile eğilerek sizin bilmediğiniz lisani kullanıyoruz. Fakat kalplerimiz lisana hacet kalmadan karşılaşmıştır ve birbirlerini anlamışlardır. Bu gün hükümetiniz tarafından yaptırılan böyle muhteşem bir anıtın önünde tören yapılmaktadır, ve burada şimdiye kadar sizleri selamlayan Japonlardan başka milletiniz olan Türkler de karşınızda sıralanmış bulunmaktadır, kimbilir şimdi ruhlarınız bundan ne kadar şad olmuştur.

Sizin temelini kurduğunuz Türk—Japon dostluğu acun sulhunun direği olarak parlayacaktır. Bu sebeple sizler ölümlerinize bu yüksek ödevi ifa etmek bahtiyarlığına nail olmuş bulunmaktasınız.”

Ooşima şarbayı bay Tsuci nin söylevi hulasası :

“ S. M. İmparatorumuzun burasını ziyaretle kutluluğu artan Ertuğrul mezarlığının şimdi yeni bir anıtlarla bezenmiş olarak bu ziyaret gününün yıl dönümünde S. A. Prens Takamatsu nun vekili ve Türkiye büyük elçisi ve erkânı ve büyük bir halk kitlesi huzurunda açılma töreni yapılmaktadır. Bu topraklarda yatan fedakâr şehitlerin ruhları böyle arsulusal bir törene vesile olmaktan dolayı kimbilir ne kadar şad olmuşlardır. Böyle kutlu bir anıtın adamızda bulunmuş olmasından dolayı duyduğumuz sevinç ve kıvança had yoktur. Bütün ada halkı namına burada yatanların ruhlarına sükûn diler ve yeni anıtı kutlularım.”

Tokyo Türk—Japon cemiyeti Başkanı Bay Uçida nın söylevi hulasası :

“ Ertuğrul kazasının tarihçesini yaptıktan sonra ; Bu kazadan kurtulan 69 Türkü Kongo ve Hiyei harp gemilerimiz Türkiyeye götürmüşler ve orada pek büyük bir istikbale mazhar olarak Türk—Japon dostluğunun temelini kurmuşlardı. Bu itibarla ; Siz fedakâr deniz şehitleri bu denizlerde hayatınızı terketmekle iki milleti birbirine bağlamış oldunuz. Ben bu dostluğu yükseltmeğe uğraşan Türk—Japon cemiyeti başkanı sıfatıyla ruhlarınızın şad olmasını diler ve yaptığınız ödevde gösterdiğiniz gayretten dolayı sizleri kutlularım.”

Osaka yakın şark tecim kurumu namına Başkan bay Heibey Mori nin söylevi hulasası :

“ Ertuğrul hadisesindenberi 48 yıl geçmiş bulunmaktadır, o zamandan bu zamana kadar Türkiye ve Japonya arasındaki münasebetler ve tecim işlerimiz artmıştır. Bunun başlıca şükranını sizlere borçluyuz, şimdi yeni anıtın açılma töreni Nippon hükümet ve halk delegeleriyle Türkiye elçisi huzurunda pek muhteşem olarak icra edilmektedir. Bundan ruhlarınızın şad olmasını ve milletlerimiz arasındaki dostluk bağlarının ve tecim münasebetlerinin artmasına manevi yardımlarınızı diler önünüzde eğilirim.”

Osaka Türk—Japon tecim kurumu namına bay Yatsugi tarafından okunmuştur :

“ Ertuğrul hadisesinden bu zamana kadar geçen 48 yıl içinde milletlerimiz arasındaki dostluğun gittikçe artmış bulunması sizin manevi korumanız

sayesinde olduğuna şüphe yoktur. Bundan dolayı duyduğumuz şükranı sunarken bu dostluk münasebetlerinin ve tecim işlerimizin daha fazla inkişafa mazhar olmasına manevi yardımlarınızı diler yeni anıtın açılışını kutlularım.”

Vakayama ili gazeteciler cemiyeti namına Osaka Mayniçi gazetesinden bay Enomoto nun okuduğu söylevin hulasası :

“Ertuğrul hadisesinin tarihçesini yaptıktan ve bunun Türk—Japon dostluğuna verdiği kıymetten bahsettikten sonra ; Bu kaza esnasındaki devirde Japonlar henüz ecnebilere alışmamışlardı, ecnebilere karşı nefret duymakta idiler böyle olmasına rağmen Ooşimalılar gayet açık bir kalple bu Türk denizcilerine büyük himmetler ve gayretler sarfettiler. Her halde burada toprak altında yatan fedakâr yüzlerce şehitin kendi hayatlarını yok yere terketmeyip bununla Türk—Japon dostluğunu kurduklarını duymaları en ziyade şadomalarına sebep olacak bir keyfiyettir. Şimdiki acun durumu dahi bu iki milletin birbirine dostane ve ticari münasebetlerle daha yaklaşmasını emretmektedir. Bu kadar büyük bir gayenin temeli olan ruhların bunu duyarak şadomalarını diler ve yeni anıtı kutlularım.”

Bu kutlulama töreninden sonra Kaşinozaki feneri civarında Nipponluların bu gibi sevinçli günlerde tatbik ettikleri Bento (pirinç hamurundan yapılmış kurabiye) serpmeye merasimi yapıldı, ve bu kurabiyelerin özel olarak kurulmuş bir çardak üzerinden serpilmesine büyük elçi ve Vakayama ilbayı bizzat iştirakettiler. Binlerce halk buradan atılan kurabiyeleri pek derin manevi bir kanaât ile bir uğur alameti olarak kapışmakta idiler.

Bundan sonra aynı civarda kırdaki kurulmuş büyük çadırlar altında Osaka türk—Japon kurumu tarafından iştirakedenlere bir kaçyüz kişilik bir öğle şöleni verildi. Bu bir şölen değil sabahtan beri türlü türlü tarihi ve ulusal duyğularla kabaran Türk—Japon dostluğunun her türlü siyasal kayıtlardan ayırt edilmiş olarak birbirleriyle kucaklaşması idi. Coşan fikirleri artık sözler ifade edemiyordu. Böyle bir yerde hazırlanmış olan yemek nefis olmaktan başka Türk—Japon bayraklarıyla da bezenmişti. Büyük elçi bu gösterinin heyecan verici tesirleri altında vakayama ilbayının ihtisaslarına cevap olarak bütün hazırlara memleketi namına, elçiliği namına, şahsı namına candan şükranlarını sundu ve bu

törendeki mevcudiyetleriyle deniz arkadaşları Ertuğrul şehitlerinin ruhlarını tamamen şevindirmiş olan Oi kravzörünün süvarisi ve subaylarının şereflerine kadehini kaldırdı.

Budan sonra Ertuğrul kazası vesilesiyle Türkiyeye giderek 18 sene Japonca hocalığı etmiş ve bu kerre yakın şark tecim kurumu daimi meclis başkanı bulunan bay YAMADA TORACIRO pek derin tahassüsata sebep olan ertuğrul kazasını izahederek şu yolde sözüne devametti :

“ Ertuğrul deniz kazasını müteakip mürettebatın cesetleri denize dağılmıştı. Bunlar toplandı, buraya gömüldü, bu fedakarlığa alamet olarak birde taş dikildi. Bu, üzerinde (Osman paşa) yazılı ilk anıt taşı (şimdi yeni anıtın gövdesinde ve cephesinde bulunmaktadır) olup bu havalinin eski Daymıyo su (dere beği) olan Marki Tokuğava tarafından yazılmış ve konmuştu. O zamandanberi burada 10 senede bir ruhları hatırlama töreni yapılmak tadır. 1928 senesindeki törende de ilk defa olarak Türk elçi vekili Bay Fuat Hulusi burada Osaka Türk—Japon tecim kurumu tarafından yapılan törende bulundu. Bundan sonra işbu zatın teşebbüsleriyle Türkiye hükümeti tarafından burada bir anıt yapılması arzusu izhar olundu, bu defa şimdiki büyük elçi Husrev Geredenin mesaisi sayesinde Türkiye hükümeti tarafından bu heybetli anıt yapıldı, ve bu gün pek parlak bir tören ile açıldı. Bu anıtın yapılışı bana maziyi hatırlattı ve derin sevinçlere gark etti. Burada yatan 540 şehit ruhlarının şad olmasını dilerken Türk—Japon dostluğunun gitgide sıklaşmasına dua eder ve Ooşimamuralıların gösterdikleri gayret ve himmetten dolayı şükranlarımı sunarım.”

bunu müteakıp Geçen sene Türkiye de seyyahat eden ve dil kurultayına iştirak eden Japon lisan mutahassıslerinden ve yeni Türkiye müdekkiklerinden Komazava üniversitesi profesörü bay OKUBO nın yeni Türkiye hakkında aşada yazılı ihtisasları dinlendi :

Sayın baylar !

Asrımızda dünyada her şeyden önce göze çarpan beynelmîel hâdise Asyanın uyanma ve canlanması olmaktadır. Meiji devrinden sonraki Nipponun sayanı dikkat gelişim ve ilerlemesinin bütün Asyalî milletleri uyanmalarına teşvik ettiği gibi, son, zamanlarda Türkiyenin mükemmel canlanma ve kuvvetlenmesi de muhtelif şark uluslarının canlanmalarına sebep olmuştur..

İşte, bu suretle yeni bir devire girmeğe başlayan genç Asyanın şarktaki sütunu Nippon İmparatorluğu, garptaki sütunu da Türkiye Cümhuriyetidir denilse sezader.

Bu itibarla yeni Türkiyeye yakından bakmak ve iki kardeş milleti birbirine tanıştırmak maksadıyla geçen yıl marıtta “Kültür delegesi” olarak Türkiyeye gönderilmiş olan ben, genç ve dipdiri Türk milletinin bütün gayretiyle ve parlak ümitle çalışdığını ve bu çalışmasının neticesinde okadar kısa müddet zarfında büyük muvaffakiyet elde ettiğini kalben memnuniyetle gördüm. Bence, Türklerin Nippon milleti hakkındaki hürmet ve sevgileri pek büyüktür. Ben hem Türk milletinin hem de hükümetinin bana gösterdiği samimi nezaket ve dostluğu hiç unutmıyacağım. İki kardeş millet arasında meselâ duyğu, ahlâk, dil ve âdetler gibi sahalarda birçok benzeyişin bulunmasına da son derece memnun oldum.

Bundan takriben elli yıl önce Ertuğrul firkateyninin kazaya uğradığı Zeman Türklere gösterdiğimiz samimi dostluk hâlâ onların yüreklerinde kıymetli bir hatıra olarak yaşamaktadır. Bu münasebetle şimdi size bir iki misal söyleyeyim. Geçen yıl mayısta Türkiye Cümhuriyetinin merkezi olan Ankarada merhum Kontramiral Emin Osman'ın bir hafidesiyle görüşüm. Oradaki Nippon Büyük Elçiliğinin yakınında oturan değerli bayan şimdi İç Bakanlığında vatan uğrunda çalışıyor. Ertuğrul meselesine dair süylediği sözleri bana çok dokunmuştır. Değerli bayan Nippon milletine kalbi selâmlar gönderdiği gibi ben de samimi misafirperverliğinden dolayı candan tesekkür ettim.

Şimdi ikincisine gelelim. Unutmam ki, temmuzun 4 dü cumartesi günüdü, Nipponun ilk paytahtı olmuş olan Nara şehrini andıran eski, yeşil Bursayı ziyaret etmek üzere “Bursa” vapuru ile İstanbuldan hareket ettik. Belki gazeteler vasıtasıyla beni tanıyormuşlarki, Türkler vapurda beni bulunca yanıma toplandılar benimle dereden tepeden konuşmağa başladılar. Bu sırada grubdan ihtiyar bir zat, Nippon harpgemileri kongo ve Hiyei'nin kazadan kurtulanları İstanbulla götürdüğü zaman kendisi bir talebe olduğunu bana anlattıktan sonra, yarım asır önce çocukluğunda gördüğü iki kardeş milleti birbirine sıkı bağlayan ilk vakalara ait nefis ve kıymetli hatırasını uzun uzun söyledi. Değerli ihtiyarın ateşin sözleri bütün dinleyenlere büyük tesir etmişti. bana bakan herkesin gözleri kalbi teşekkür ve sevinçle parlayordu. İşte bu suretle seyahatımız pek güzel ve lâtif geçmiştir.

Sayın Oşimalı kardeşlerim! Ben Türkiye'de arasıra böyle hoş hâdiseleri gördükçe, sizin kıymetli hizmet ve fedakârlığınızdan dolayı gönlüm şat ve kıvançla dol du. Hakikaten siz vatan uğrunda büyük iş yaptınız. merkezlerden pek uzak olan kapalı ve ufacık bu adada elli yıldan beri mütemediyen aynı hürmet, aynı muhabbetile ve daima süküt içinde yabancı şehitlerin rubrlarına

dualar edegeldiniz. Bu iyiliğiniz, sadakatınız, misafirperverliğiniz, fedakârlığınız, tahammülünüz, bunların hepsi Nipponluğa yaraşan ahlâki hareketlerdendir. Bu bakımdan ben size diyeyim ki, siz Nipponluğun ne kadar ulu, ne kadar yüce olduğunu dünyaya gösteriyorsunuz. Hatta siz sükût içinde binlerce propaganda larda daha parlak, daha ehemiyetli diplomatik neticeleri kazanabilmişsiniz ve nihayet bugün hizmetinizin mükâfatını görmüşsünüz. Çünkü, bugün hepimiz için son derece mukaddes ve şanlı dönüm münasebetile Türkiye ve Nippon arasındaki dostluk münasebetinin daimi ve ebedi temeli olan Ertuğrul şehitliği Anıtının açılma töreni iki kardeş milletin huzurunda Türkiye Büyük Elçisi S. E. Husrev Gerede tarafından ciddi ve tantanalı surette yapıldı. İşte böylece ufacak adadaki bu vaka şimdi önemli bir tarihi hâdise olarak bütün dünyaya yayılacaktır.

Kendim Türkiyede bulunurken türkçe ile verdiğim konferansların birisinde Türklere söylediğim bir söz vardı ki,—(sizin millî işaretiniz ay, bizimki ise güneştir. Nippon yazısında “güneş” yazısının yanına ‘ay’ yazısı gelirse, ‘aydın’ diye mana çıkar. Bundan dolayı eğer ay ile güneş, yani Türk ve Nippon milleti elbirliğiyle doğruluk ve barış için çalışırsa, şüphesiz bütün dünya aydınlanacaktır) bu sözlerim büyük bir memnuniyetle karşılanmıştı.

Sayın kardeşlerim! Ben şimdi o sözlerimin hiç bir hayal meyal olmadığını anladım. Bakınız, bütün Oşima adasında ve civarında; insanların ellerinde, sokakların kenarında, evlerin yanında, gemilerin direklerinde, her yerde, her tarafta, ay yıldız bayrakları ile güneş bayrakları yanyana güzel, mavi gök altında dalgalanarak etrafa parlak ve sükûnetli aydınlık yayıyor. Ne hoş ne tatlı manzara! Bu manzara iki kardeş milletin yüreklerini sıkı bağlayan bir sembol değil midir? Evet, bu Türk şehitlerinin fedakârlığının kıymetli armağanı olmakla beraber sizin artsız arasız sadakatli hizmetinizin mükâfatı olmalıdır. Sonraki vazifelere gelince bunun da bu güzel muhitiniz içinde büyüyen, terbiye edilen ve bugünkü şanlı törende de bulunan sevgili talebe çocuklarımız tarafından gayretle ve muvaffakiyetle ifa edileceğine candan inanmaktayım.

Bundan sonra Vakayama ilbaylık meclisi üyelerinden bay Mori irticalen pek hararetle bir hitabede bulundu.

Hatip: Büyük Türk ve Japon uluslarının özel ve birbirine benzeyen hasletlerini sayarak ve cihanın sevgi ve saygısını hakkıyla kazandığını söyleyerek “Büyük Türkü nasıl sevmezsin, Büyük Türkü nasıl saymazsın” diye haykırkıkça binyaşa Atatürk, Binyaşa Türkiye sesleriyle alkışlanıyordu.

Yemekten sonra şölen çadırı etrafında toplanmış olan yüzlerce

kız ve erkek ilk mektep okullarına Büyük elçi ve bütün elçilik erkânı, deniz stajiyer subayları elçilik tarafından hediye edilen şekerleri dağıttılar. Bu esnada Oi kravzörü mürettebatının şehitlerin istirahatı ruhu namına kendi sabah yemeklerini terkederek temin ettikleri hediyeler ve Osaka Türk fahri konsolosunun hediyeleri aynı suretle ve büyük duygulara vesile olarak dağıtıldı,

Büyük elçilik tarafından işbu açılış gününün hatırası olmak üzere bronzdan madalyalar yaptırılmış ve ayrıca ertuğrul anıtın ın kısaca tarihçesi ile yeni anıtın ve Ertuğrul harp gemisinin resimleri birer kart postal halinde hazırlanmıştı. Bunlar işbu törene iştirakedenlere verildiği gibi Türkiye ve Japonyanın şimdiki büyük hükümet adamlarına ve törene iştirakeden Oi kravzörüne de sunulmuştu. İşbu madalyalar herkes tarafından büyük bir değerle kabul olunarak o gün takılmış ve zarif şekliyle sanki kalplerdeki Türk—Japon dostluğunun dışa vurmuş birer sembolü olmuştu.

Bu suretle ceryan eden tören 3/Haziran günü güneş batarken Ooşima Kıyılarından vapurla geçen tören heyetine karşı bütün halkın ve okulların bayraklarla ve, fişek lerle vedaları ile son bulmuş ve gönüller Türkiyeye karşı gösterilen bu yüksek gösterinin verdiği sevinç ve kıvanç ile mest olmuştu, Bu esnada uzaktan sahilden gelen (Türkiye binyaşa) avazeleri vapurdan çıkan (Japonya binyaşa) avazeleriyle karşılanmış, vapur ve motörbotlarda düdükleleriyle buna Katışmışlardı.

Tokyo Haziran/1937

SON